

Raali Ain:

„Tuu jaos, õt elo parebas
lääsi, tulõs inäbä tüüd
tetä, pia-ai säädüisi
ümbre tegemä.”

lk 3

Rahasepä Rainer:

„... minku-ui ullist,
olkõ' hüä,
ma vali nii,
kuis ütles süä.”

lk 9

Orase Jaanika:

„Leelokogokunna
kasvatamisõlõ om
pühendünü' Valgu Meel, kiä
kõrraldas aastagast 2015
Lummo Kati laululaagrit.”

lk 10

Setomaa

Hind 1 euro

September 2021, nr 9 (382)

Välläandmist tugõ Setomaa Kultuuriprogramm

Vahel Setomaa valla leht

Tulgõ' kokko Seto Kongressilõ!

HÕRNA AARE

Seto Kongressi Vanõmbidõ Kogo
päävanõmb

1917. aastagal, pääle tuud ku Vinne tsaar uma krooni ja trooni suutumast ar' andsõ, naati üle Vinnemaa pidämä õgasugumatsi kongresse. Rahva', üliopilasõ', tüülisõ', sõaväelasõ', talomehe', kiräniku', oppaja', keriguoppaja' – kõik pei' ummi kongresse. Kongresse saadikit valiti mitund muudu: kas sis arvu perrä küllist ja liinust vai sis kogodusõ, seltsi, sõaväeosa ummil vähämbil kuuholõkil. Vai korju rahvas niisamata kokko ni üteli, õt nimä' ommaki' kongress.

Mitmõ' rahva' säie' uma kongressi korgõmbast esinduskogost, mis annasi' rahvalõ pikembit ja korgõmbit tsihte tulõvist aastakist ni aastagakümnist. Vai jääsi' rahva korgõmbast esinduskogost vai sis parlamendist. Nii olle mi hõimurahvil maridõl, ingerläisil, karjalaisil, mordvalaisil, udmurdõl. Kongressel arotõdi umakeelist koolioppust, uma rahva piire, maapuudust ja maa andmist rahvalõ. Kongressi' võeti kokko kas uma rahva opat mihi ja naisi puult vai sis muust rahvast vedosnikõ puult, kiä tuu rahva seeh elli' vai opsi' ja juhe' tuud rahvast.

I Setu kongress

I Setu kongress võeti kokko 1921. aastagal 9.–10. oktoobril Petseri liinah. Rahva esindäjit olle Lobotka vallast 22, Petseri vallast 39, Pangjavitsa vallast 44. I Setu kongressilõ olle korjunu pia 200 inemist. Villem Ernisti kirof inne kongressi: „1. Seto kongressi ülesandõ' omma' suurõ'. Taa piat uma sõna ütlemä kõigi seto elõ küsimüisi kottalõ, taa piat setodõlõ saama nigu uma asutav rahvuskogo.” Alalitsõst seto rahva kogost Setu kongress siski saa-s, a tsihi', mis säeti – väärnimmi võtminõ ja andminõ, maiõ kruntiajaminõ, koolimaio ehtäminõ õgal poolõ Setomaalõ, tetti teost. Kõrast korjuti viil numbri perrä II kongressilõ 1930. aastagal, a sis tulli' suurõ' pöörähüse' ni olõ-s inämp õi võimalust õga tiidmist kongressist.

Vahtsõ Eesti aol 1993. aastagal võtt' Lõvi Vello Vabariigi Valtusõ piirialadõ komisjoni toel ja abil Seto Kongressi kokkokutsimisõ ettevalmista-

2008. aastaga Seto Kongressil valitu Vanõmbidõ Kogo.

SKVK kogo pilt

misõ ette. Suvõl naati tegemä Seto Kongressi mõttõtalgit – edeotsah peeti arvõstust, õt tulõ II Seto Kongress, kuna 1930. aastaga uma aamõtlilik nimi olle Petserimaa Eesti (2. Setu) kongress. Pia kooni' oktoobrikuuni olle arvõstus II Seto Kongressi perrä, a sis otsustõdi, õt võõdas 1930. aastaga uma ka arvõstusõ sisse, selle õt asä', mis sääl arotõdi, oli' seotu' I Kongressi teemadõga. Nii mõttõtalostõh ku kongressi päävõkavah oli' säntse' arotamisõ teema': seto keele, kultuuri arõng, Setomaa koolihariidus, kultuurilõ ja majanduslik kuuhtüü Setomaa eri piirkundõ vaihol, Petseri maakunna (Seto vald-maakunna) taastaminõ, piir, umandi-, maa- ja põllumajandusreform Setomaal.

III Seto Kongress

III Seto Kongressilõ olle esitet 105 saadikut 72 seto küläst, liinuh elävidõ ni seto kultuurilisi, poliitilisi esindüisi puult.

Ku innidse' kongressi' kutõ kokko Petseri maavaltsus vai juhi', sis III Seto Kongress olle setodõl hindäl kokko võet ni sääl panti paika, õt Seto Kongressi' nakasõ' kokko tulõma õga 3 aastaga takast ni vaihtõpäälsõst aast valitas 13-liikmõlinõ Seto Kongressi Vanõmbidõ Kogo, kiä nakas ello säädämä kongressi otsussit.

Pallõ' kongressi otsusõ' omma' parhillsõst ello säet: suurõndada' kohaligu keele kasutamist üleriigilidsõh raadiõh, toetada' setokeelitsidõ raamatidõ välläandmist, taastada' seto käsitüü, saia' riiklik toetus seto muuseumilõ, säädä' kokko seto keele ja kultuuri oppamisõ kava ni naada' tuu perrä oppama. Seto Kongress om vällä valinu ja kinni-

tänü Seto lipu ja Seto vapi.

Pallõ' otsusõ' omma' ello säädämä kas setodõ hindä peräst – Petseri maakunna taastaminõ, vai Vinne-Eesti riigi läbisaamisõ peräst – piiriküsimus ja üle piiri käüminõ.

Petseri maakunna asõmõl om olõmah Setomaa vald – edimäist kõrda aloluuh om parhilla' Eesti poolõ pääl olõva' setodõ külä' kuuh üteh uma-

valtsusõh. A Setomaa muuseum om olõmah, Setomaa aoleht joud õga seto perreni, Seto lipp lehvis tuulõh õgal puul Setomaal, minevast aastagast saais Veskah Setomaa vallamaja iih Petserimaa Vabadussammas.

XIII Seto Kongress

Taudi peräst mi jäti mineva aastaga XIII Seto Kongressi

ar'. A timahava, ku 9.10.2021 saa 100 aastakka I kongressist, pia numbri perrä XIII Seto Kongressi.

Kongressi saadikidõ valiminõ käü kooni' 1. oktoobri ni pallõ kõõst süämest seto rahval terveh ilmah hindä seest valli' ni saata' saadiku' 9. oktoobril Veskah Seto Kongressilõ. Kiä taha-i vai saa-i saadikust, a taht tulla' kongressilõ kullõma, kõnõlõma, arvama, hindäst tiidä anda' 1. oktoobrist 2021 info@setomaa.ee. Kiä tulla' saa-i, noilõ mi anna tiidä' aadressi, kost arvutist XIII Seto Kongressi saa kullõlda' ja nätä'.

8. ja 9. oktoobril pallõmi panda' terveh ilmah seto nädälä avvust sälgä seto rõiva' ni säädä' massina pääle Seto lipu!

Hüä seto rahvas, setomiilse' inemisõ', seto sõbra' terveh ilmah – arotami XIII Seto Kongressil, mis om muutunu Setomaal ja setodõga 100 aastakaga. Mis om parembast lännü, mis halvõmbast? Midä mi olõ hõste tennü ja mis halvastõ ni mis tegemäldä jätnü? Säami tsihte järgmädest 30 aastagast, 50 aastagast, 100 aastagast.

Petseri Varvara kerigu preestri esä Jevgeni, kiä pühend' ka Petserih peräst Seto lipu, üteli III kongressil nii: „Ja veel tahan ütelda (kuigi siin juba paljud rääkisid sellest), setu rahvas, ärge häbenege, et te olete setud! Rääkige ikka oma keelt!”

Tulgõ' kokko!

SETO KONGRESSI MEMORANDUMI PLAAN

XIII Seto Kongressi märgokiri

Täambä, ku om müüda sada aastakka edimätsõst Seto Kongressist, mi mõtlõ tenoga' ummi vanavanõmbidõ päälõ, kiä' omma' hoitnu' mi jaos alalõ seto keele ja kultuuri, kiä' omma' hoitnu' ello Setomaal. Mi mõtlõ tenoga' kõigi setokõisi sõpru ja toetajidõ päälõ, kiä' omma' meid avitanu'. Sükäv kumarus.

Mi kutsu üles kõiki nii Setomaal ku ka' muial elävit inemisi, kinkõl omma' juurõ Setomaal ja seto kultuurih, uhkusõga' tunstamma hinnäst setos. Pangõ' hinnäst rahvalugõmisõ aigu kirja, õt kõnõlõlõ umma vanavanõmbidõ kiilt. Minge' mõnõ seto seldsi liikmõs, leeloparki laulma vai teke' vahtsit setokõisi klubisil üle ilma. Angõ' ütstõõsõlõ ummist tegemisist tiidä' ja saagõ' umavaihol kokko. Hoitkõ' seto kultuuri hindä seeh ja hindä ümbre eloh.

Nakas päälõ UNESCO põliskiiili dekaat,

ku üle ilma pandas rõhku toolõ, õt jääsi' püsümä elorikkus ja põlidsõ' keele'. Mii', setokõsõ', lupa hoita' umma kiilt ja avida tõisil hoita' näide kiilt. Mi lupa, õt mi võta osa Eesti ja kõõ ilma põlitsidõ kiili püsümä jäämisõlõ suunat tegemisist. Õga seto võtt uma süämeasas kõnõlda' õgal trehvämisiõlõ seto kiilt, lukõ' ja kirota' seto keeleh, oppi' eis' ja opada' latsilõ ja noorilõ seto kiilt.

Hüä' sõbra', kiä' ti kaet ja proomit setokõisilõ abis olla' seto kultuuri hoitmisõ ja arõndamisõ man Setomaal – mi looda, õt ti väsu-üi ar' meid tähele pandmast ja meid toetamast. Umalt puult mi lupa, õt mi avida õks hoita' Eesti kultuuriroomi rikkust ja mi toeda kõiki tõisi rahvit näide kultuuri hoitmisõh ja arõndamisõh näide kodokandih.

Suuri lootuisiga' mi kae täambätsi

nuuri ja latsi poolõ Setomaal ja õgal puul üle ilma. Ti olõtt nuu', kinkõlda' jää-äi püsümä seto kiil ja kultuur kolmõkümnõ, saa, tuhandõ aastaga peräst. Mi pallõ teid olla' ka' seto seltse, klubidõ, organisatsioonõ, leeloparkõ tegemisi seeh. Võtkõ' sõbrakõsõ' üteh ja teke' uma klubi vai seltis ja olgõ' kuuh seto kultuurih. Mi pallõ teil uuri' umma suguharro, umma kodokotust, terveht Setomaad ja panda' mano uma põlvkunna luu' ja anda' nuu' edesi.

Täambä, sada aastakka peräst edimäist Seto Kongressi lupa mii', täambätse' seto', õt mi anna joudumüüdä ja tsuut inäbä umalt puult, õt õks saasi' helget päivä nätä' tulõviguh Setomaa. Las jääs püsümä seto kiil ja kultuur. Setomaa om ja jääs kõgõ parembas elämisõ ja olõmisõ kotusõs.

Hoitku' Jummal setosil ni Setomaad!

Hüä seto rahvas!

Jakka innidse ülembsuotska Järvelilli Reinu alostõt veergu ja kiroda uma ülembsuotska aastagal tuust, miä Setomaal sünnüs ni Peko unõh näütäs. Piä kats kuud om müüdä vih-madsost, a ilosast kuningriigipääväst Lobotkah. Mitmõ’ meediakanali’ ja aokiränigu’ omma’ ummi saatidõga setodõ pidopäivä ka pildih hoitnu’. Nätäl pääle kuningriigipäivä oodõti jo ülembsuotskat Seto Külävüü kostipääväle ja Talina liina Seto tandsopidolõ. Kitä sootska Piretit, kiä vei II Seto tandsopido liina kulåtama, ni sootska Järvelilli Reinu pido-pääväl esindämise iist. Issandamuutmisõ pühä vai paa-sapäiv 19. augustil oll’ tähtsä kerigopühä Obinitsah. Vii-ristminõ, jumalateenstüs, ubinidõ ni mii pühitseminõ, risti-käük, palvusõ’ umastõ kääpidõ pääl.

20. augustil, Eesti Vabariigi 30. pidopääväl, korjusiva’ Obi-nitsa leelotarga’, öt märgotada’ seto leelo parhillatsost aost ni tulõvigu tegemisist. UNESCO perändkultuuri nimekirja kantu seto leelo kimmä’ hoitja’ ja edesikandja’ omma’ seto leelokoori’, a leelolaulu opmisost tämbätsel pääväl om hüä kotus ka Lummo Kati leelolaagri Nedsäjäh.

Obinitsa Uus Teater uma etendüsega „Põhitüü“ tõi lava pääle mi uma’ Setomaa näütemänguhuvilisõ’. Kauksi Ülle kirotot näütemängu Uusvada laulumehe Vahelaanõ Paali mälestüisist sai etendet mitmõh Obinitsa ja Meremäe kandi kotusõh. Mängti nii Kirsi taloh, Uusvada kultuurikülä majah ku Obinitsa puhkõmaja küünüh. Elo ja ao’ Setomaal aasta-gal 1952 sai’ eläväst ja murõh nuuri kasvatustüü peräst oll’ tuulgi aol tähtsä.

Säpinäh üteh ilmadu suurõh küünüh etendü Taarka Peri-müstiatri näütemäng „Petserimaa igatsus“. Timahava Seto Kuningriigih Setomaa Tennäs tunnustähe saanu lavastaja Kesoneni Helena herät Vananurmõ Ilmari kirotot mälestüi-siga ello igatsusõ Petserimaa vasta õgah setoh, kiä etendüst kai. Petserimaa om mi süämeh, tä om nii lähkoh, a samah nii kavvõh. Soo näütemäng tekä vallalõ kõrrast mälestüisi värehti mi uma maaga, kodoga ja umatsidõga. Näütemäng oll’ illos, hallõ, meisterligult mängit ni süänd liigutav.

Maarapäiv ni seto etnokultuuri festival 28. augustil sai kokko köüdet Nedsäjä küläplatsil ni üle kantu kontrolljoonõ taadõ Radajilõ. Lillitii, mink müüdä Petseri kloostrih kannõ-tas Jumalaimä Uinumisõ ikooni Maarä kerkost Mihali ker-kohe, jäie ka sool aastagal nägemäldä. Kitä Poloda nulga naisi, kiä’ uma aia lilli’ maarapääv tähistämisost tsässon-idõ mano lillivaibast säädsevä’.

Lämmi suvõaig ni sündmuisist ku turistest tihtsä aig Setomaal om vaeldunu sügüsedse ilma vasta üteh kooliao ja seenemõtsuh käumisõga. Setomaal eletäs õks loodusõga üteh rütmih ni pandas talvõaost õks põllusaagi’ salvõ ja kas-vatõt kraam hoidisost. Peko andsõ märgo, öt Verska Talo-museum ummi teemapäiviga and kimmält edesi vanno tar-kuisi sahvti kiitmisõ, hapõndamisõ ni eläjidõga kamanda-misõ päivil. Unõh andsõ Peko tiidä’ ka tulõva aastaga Seto Kuningriigi näpotüü võistlusõ teema ja tuust om „Tiranik / käterätt“. Anni märgo edesi Seto Käsitüü Kogolõ juhisõ vällämärkmisost.

21. septembril oll’ Laossinah Neitsi Maarä sündümise pühä vai väikomaarapäiv. Tuu om tähtsä pühä Poloda nul-gah, miä toosõ umadsõ’ tsässona mano palvust pidämä ja kalmõ pääle mälestämä.

3.–9. oktoobril peetäs seto kultuuri nädälit, miä lõpõs 9. oktoobril XIII Seto Kongressiga Verska Kultuurimajah. 100 aastakka saa müüdä edimätsset Seto Kongressist ni setodõlõ väärnimmi saamisost. Oktoobrih toimusõ’ ka kohaligõ umavaltsuisi volikogodõ valimisõ’. Kutsu üles Seto Kongressilõ saadikust registriirmä ni valimistõst osa võtma, öt Setomaa valla elo saasi’ õks jalki’ tegus ja umma kultuuri ni inemisi hoitva.

Üttehoitmist, tervüst, kimmüst!

VABARNA JANE,
ülembsuotska

XIII Seto Kongress Verskah kultuurikeskusõh 9. oktoobril 2021

- 10.00–10.15

Seto hümn
Ülembsuotska tervüse’
Riigi valtsusõ tervüse’
Kongressi rakõndaminõ:
juhatajidõ kinnitāminõ, üleskirotaja kinnitāminõ, inemisi ja helüde üleslugõjidõ kinnitāminõ, kodokõrra tutvasttegeminõ, päävākõrra tutvasttegeminõ, inemisi ülelugõjidõ aruandminõ
- 10.15–10.30

Hõrna Aare – **Seto Kongressi Vanõmbidõ Kogo (SKVK) päävanõmba ettekannõh SKVK tüüst kongresse-vahelidsõl aol**
- 10.30–11.15

I TEEMA: Kultuur. Perimüse püüsüminõ. Hindāmäärāminõ
Ettekandõ’:
■ Järvelilli Rein – **Hindātiidminõ ni hindāmäärāminõ – setost olõmisõ põhi**
■ Laaneotsa Annela ja Torm-Kriisi Piret – **Hindātiidminõ ni hindāmäärāminõ välāhpuul Setomaad**
■ Raudoja Ahto / Seto Instituut – **Tiidmisõ’ vai Setomaa tiidüs, kuis edesi’**
- 11.15–11.30

Vaheaig
- 11.30–12.15

II TEEMA: Setomaa umavaltsusõ roll seto majandusõ ni kultuuri püüsümisõ hoitjana
Ettekandõ’:
■ Kudre Raul – **Midä Setomaa vald om toonu?**
■ Timmo Margus – **Setomaa Liidu roll kogokunna, ettevõtlusõ, perimüskultuuri hoitjana seeni’ ja tulõviguh**
■ Sarja Urmas – **Setomaa Edendüsfond ku Setomaa edendājä**

- 12.15–13.00

III TEEMA: Seto rahvas, Setomaa, Seto Kongress – kuis edesi’
Ettekandõ’:
■ Hõrna Aare – **Ettekannõh memorandumi, otsussidõ ja papõrdõ kotsilõ**
■ Leima Aarne – **Memorandumi, otsussidõ, papõrdõ tutvustāminõ**
- 13.00–15.00

SKVK kandidaatõ ülessāadminõ
- 13.00–14.00

Lõunasüük
- 14.00–15.00

Sõnavõtu’:
■ Noormetsa Maria – Tarto setodõ puult
■ Ristimägi Raivo – Põlva setodõ puult
■ Nassari Elvi – Talina setodõ puult
■ Toomiku Siiri – Võro ja Võromaa setodõ puult
■ Siberi setodõ tervitüs
■ Majaku Helju – Petseri setodõ puult
- 15.00–15.45

Otsussidõ, papõrdõ, Seto Kongressi memorandumi eelnõudõ tutvustāminõ, muutmisõ ettepanõkidõ arotāminõ. SKVK kandidaatõ tutvustāminõ. Valiminõ.
- 15.45–16.00

Vaheaig
- 16.00–16.30

Otsussidõ ja Seto Kongressi memorandumi ülekaeminõ, hāāletāminõ.
- 16.30–16.45

SKVK valimistõ tulõmuisi tiidāandminõ, kinnitāminõ. Pildistāminõ.
- 16.45–17.15

Päävā kokkovõtminõ, päävanõmba sõnavõtt.
- Iloõtak**

Seto Instituut om Verska kultuurikeskusõh säädñü üles näütüse „Sada aastakka I Seto Kongressist“.

Seto Kongressi saadikidõ valimisõ kõrd

- Seto Kongressi saadik** – vähāmbālt 16-aastaganõ seto ineminõ vai aoluulidsõ Setomaa elānik, kiä taht olla’ algataja ni osalõja Setomaa jaost tähtsidõ küüsümüisi otsustāmisõ man.
- Saadiku valija** – vähāmbālt 16-aastaganõ seto ineminõ vai aoluulidsõ Setomaa elānik. Ōga valija saa anda’ uma helü õnnõ ütele saadikulõ.
- Seto Kongressi saadik saa olla’ organisatsiooni, ettevõttõ vai külä esindājä vai ütsikkandidaat vai viimātsel kongressil valitu Seto Kongressi Vanõmbidõ Kogo liigõh.
- 3.1. Organisatsiooni/külä esindājä.** Uma esindājä’ saa esitā’ Seto Kongressi saadi-kust ōga Setomaa külä, Seto-maa organisatsioon, ettevõtõh vai asutus, Setomaa kuul, koha-lik umavaltsus, ühendüs, seldsi’, leelokuur ja välāhpuul Setomaad setodõ seldsi’, leelokoori’ ja organisatsiooni’.
- 3.2. Ütsikkandidaat.** Kongressi saadikus saa esitā’ isiku, kiä esindā-i üttegi organisatsiooni, a kinkõl om vähāmbālt viis valijat.
- 3.3. Vanõmbidõ Kogo liikmõ’.** Kõik viimātsel Seto Kongressil valitu Vanõmbidõ Kogo liikmõ’ omma’ Seto Kongressi saadigu’.
- Saadiku volikiri tulõ täütä’ Seto Kongressi Vanõmbidõ Kogo puult etteant vormih (Lisa 1) ja tuul piat olõma organisatsiooni, külä, ettevõttõ esindüsõigusõga isiku alakirotus vai viie saadiku valija alakirotus.
- Valitu saadikidõst tulõ anda’ tiidä’ Seto Kongressi Vanõmbidõ Kogolõ 1. oktoobrist 2021 aad-ressil info@setomaa.ee.
- Volikiri tulõ saata’ kõgõ ildampa digiallkirjuga 8. oktoobrist 2021 aadressil info@setomaa.ee vai tuvva’ paprõ pääl allkirjuga 9. oktoobril 2021 Seto Kongressi alostusost Verska kultuurimājä.

XIII Seto Kongressi saadiku volikiri

LISA 1

Kuupäiv:.....

Saadiku andmõ’:

Saadiku nimi		
Elokotus		
Telefon		
E-post		

Saadiku valija kinnitüs (vali organisatsiooni / külä esindājä vai ütsikkandidaat):

Organisatsiooni / külä esindājä	Ütsikkandidaat
Organisatsioon, ettevõtõh / külä	Saadiku valija’ (nimi):
.....	1.....
.....	2.....
Organisatsiooni, ettevõtõ juh / külāvanõmba nimi ni alakirotus	3.....
.....	4.....
.....	5.....
	Ütsikkandidaadi nimi ja alakirotus:
	

Tõrvaajaja, puutüümiis ja pillimiis

Šoo aastak om miihi käsitüüaastak ja Seto Käsitüü Kogo iistvidäjä Kala Ingrid küüsüs Raali Ainilt mõnõ küüsümisõ

Raali Aini ja Andresoni Sigre kodo, Rikka Ivvani talo Küllätüvä küläh om kostipäävä külälisilõ ja koolilatsilõ, kiä' säääl välähopmisõ päivi käävä' mõntkõrd tegemäh, nii ku tõõnõ ilm, koh om tükükene mustist aigu, mia parhillatsõh aoh nakas hädümmä. Mitukümmend aastakka om pillilaagri aigu õga maja mant pillihellü kuulda' olnu'. Seto Kunigriikki om šoo moro pääl kunigalauda pidänü'. Kuntligatsõ maa pääl söövä' lamba'. Suurõ lauda laonu' kivimüürü pääle om ehitet kõrralinõ maja. Korgõ tõrvaahi jääs tiivirde. Peremiis Ain om pilte pääl vai seltskunnah kõõ pilliga'. Tä mäng karmoškät, ku ummist tegemisist aigu üle jääs. A timä jo ommõgi' tuu vanaaigsõ talo ülesehitäjä!

Ain, kas sa piat hinnäst käsitüüilisõs?

Ma tii ummi kässiga' tüüd. Jah, ma pia hinnäst käsitüüilisõs.

Kuvvamuudu sa siiä' Setomaalõ joudsõ?

Pääle ülikuuli otsõ hindäle tallo. Setomaal sai kautus hüä sagõhõhe, õgasagamatsil üritüisil. Küllätüväh kävemi kaemah ütte ilosat aita, minkõ otsasaina palkõ sisse oll löigat rist. (Parhilla' ilostas sääne rist Viro tsassonah olnu' kivi-risti hoitva vafoalosõ tagasaina). Sis jäi Rikka Ivvani talo ka' silmä. Kүүisse Hõrna Aare käest, kinkõ uma talo om, ja mi saigi' kaubalõ.

Kõnõlõ' midägi' umast latsõiaist: mäntsit mänga mänge', mäntsit kodotõid tei'?

Latsõiaih sai mängtüs kõiki nuid mänga, midä nõukaao latsõ' mänge'. Õgasagamatsi pallimänga, sõamänga, milkut ja pätti ...

Onnõ sai ehitämis. Ehitäminõ om mullõ kõõ miildünü'. Pääle põhikooli lõppu oll tahtminõ minnä' kutsõkuuli ehitüst opma. Latsõiaih sai tettüs kõiki

kodotõid, minkõst joud üle käve. Suvitsõl aol pindrit kid-sut ja haina tett. Eläjidõ kařamaalõ viiminõ ja kodolaskminõ oll latsõ tüü. Keväjätsel aol puio riita pandminõ. Ku olli jo suurõbakonõ, sis käve talvõl mõsah puid tegemäh.

Om meeleh, õt kuis esä ja velega' mõtsah, lumi põlvini', suuri kuusõpuid maaha võtimi ja käsisaega' ossõ löiksi.

Pääle kodotõie sai sovhoosih palgatüüd tettüs. Imehtä šooni aoni', kuvvamuudu nii väigõkõisi latsi lubati suuri karju hoita'. Ma olli vaest 7–8aastaganõ, ku sõbraga' karah käve. Hainapallõ om ka' suurõ küüni pillut ja laot.

Kost sa olõt saanu' käelidsõ' oskusõ'? Kas sul om meeleh mõni kooli puutüütunn, vanõbilt, vanavanõbilt opit tüütegemisõ tarkus?

Koolih kaardikeppi ja vasaravart sai hõõveldedüs kül'. Õga pallõ inäbät tuust aost olõki-i meeleh. Päämäne oppaja om olnu' elo eis', olõ tete opnu. Kõikaig mõtlõt, õt kuis olõs lihtsap ja parep tüüd tetä'. Palkmaja ehitämisõ kursusõl sai kautus ülikooli viimäde kur-

Raali Ain.

Seto Käsitüü Kogo pilt

susõ aigu. Säält löidse ka' lõputüü teema „Palkmaiu käsitsi ehitäminõ“. Palgi- ja puutüü omma' meeleperätse' šooni' aoni'.

Kas pillimängul, ollõ tege- misõl ja palgi tahvitsõmisõl om ka' midägi' ütist?

Mullõ meelüs kõkkõ tuud tetä'.

Midä sa olõt ummilõ latsilõ opanu', edesi andnu'?

Puio lahkminõ ja riita pandminõ. Atsiga' olõ lastukatust ka' lõömäh kaunu'. Ku saa, sis haara pois' ehitüse mano üteh.

Midä om vaia tuu jaos, õt su tõrvaahost tulnu' tõrv jovvasi' pudelidõ seeh puuti vai laadolõ?

Ma naka-ai kunagi' nii hulga tõrva ajama, õt tuu jovvasi' poodilette pääle. Ma tii sis, ku aigu om. Nii hulga tii, ku vaia, ja nii veidõ, ku saa. Tõrvaajaminõ om mul entusiasmist ja trenni iist.

Kas sa olõt talopidäja eloga' rahu? Kas säädüsandlusõh võisi' midägi' tõisildõ

olla', õt elo Setomaal ja Rikka Ivvani taloh lääsi' parebas?

Olõ kül'. Ma olõ väiga' kehvä säädüisi lugõja. Ja ma naka-ai täks kunagi' näpoga' säädüisist järke ajama, midä tohis ja midä tohi-i.

Tuu jaos, õt elo parebas lääsi', tulõs inäbä tüüd tetä', pia-ai säädüisi ümbre tegemä.

Leeloga läbi elo. Leida Heliste vahtsõnõ tsõõrikplaat

KARRO SILVIA

Miikse külä om Setomaal peris Vinne piiri veereh. Ku 30 aastat tagasi Eesti Vinnemaast vabast sai ja naati piiri paika pandma, siss üteldi, õt kontrolljuun. A joonõst sai ja jäigi peris piir, mis pooli' aoluulitsõ Setomaa, ja Miikse om siihpuul piiri, Meremäe vallah – Setomaa vallah. Miikseh om seto lauluimä Heliste Leida latsõpõlvokodo.

Miikse külätii, niidü' ja marakorjamisõ paiga', hällüplats, keväjä hõng, ku lumi sulas – nuilõ mõtlõminõ tuu Leidalõ ka parhilla' vii silmä. Ja pand laulusõna' suust vällä helüsemä.

Leida imä oll' sõnolinõ ja leelotamisõ halu kasvi Leidalõ süämehe. Meremäe koolih panti ka vaihtõpääle leelopark kokko ja Leida om kõnõlnu, kuis tä imä käest pallõl, õt saasi' pääle kuuli harõtama minnä'. Onnõ siss, ku uma tüü tettü, sai minnä' ja jala' lätsi' õkva joo-suga kuuli tagasi. Nii hüä nakaš süämel, ku üteh laulta' sai.

Leelota' ütsindä saaki-i ja nii om tuu leelohalu Leidat terve elo saatnu. Ka pääle Miiksest ar' Talinahe tulõmist. Tä om

mitmõ leelopargiga üteh laulnu ja sõnolinõ olnu. Om laulnu vannu imä laulõ ja ummi laulõ.

Leelotaminõ om ku elo eläminõ läbi sõnnu. Laulat, ku süä murõhtas, ja laulat, ku päiv om illos ja onnõ täüs. Imä andsõ õks ka rõiva' ja näid om tä kandnu Leegajusõh, Siidisõsaridõh, Sorrõsetodõ laulupargih ja Kuningriigih ja muial – ku oll' pühä vai süä tahtsõ.

Leida om leeloga pia ilma läbi käünü, avvunimetüisi saanu ja imä laulõst raamadu ja tsõõriku tennü. A šool suvõl kutš tä kokko noorõ' naase' Leelokandja'. Leidal om kimmäs tiidminõ, õt leelot piat edesi andma ja edesi kandma. Kats päivä Meremäel Kirsi taloh oll' mi jaost täüs tüüd. Aiteh Liinamäe Evile, kiä lubasi Ants Andreasõl mikrofon' Serga küläh uma

vana küünü ala üles säädä', ja mi muudku lauli ja lauli ja lauli, koon' tsõõrik sai täüs. Leeloga läbi elo. Siih om vannu laulõ ja Leida vahtsit laulõ.

Kirsi talo pernaase Kerdti Kaidi ja timä tillokõsõ tütreaga istumi inne plaadi pääle laulmisõ algust pingi pääl riah, õt pildi pääle jäiä'. Kaegõ', ku ilolinõ olõminõ meil om.

Tsõõrikplaat om laulõ ja

muiõ juttõga ja piltega peris valmis saanu ja töösõl viinakuu pääväl oodami kõiki, kiä' saava' tulla', Talinahe Vabaõhumuuseumi Seto tallo mihklipääväle.

Säälmõ sibula- ja kalalaat ja viil pallõ muud ilosat, a kell 14 laulami Vanatalo laudah Leida Heliste tsõõrikplaadi „Leeloga läbi elo“ laulõ ja olõmi üteh ilolitsõ'. Oodami kõiki.

Hüä' leelosõbra'!

- Olõt oodõd 2. oktoobril kell 14 Eesti Vabaõhumuuseumi Seto Vanatalo laudahuunõ saali, koh esitledäs Heliste Leida vahtsõt helütsõõri „Leeloga läbi elo“!
 - Paktas sõira, hamsahuisi, laulami ja teemi laulumänga, tandsimi ja piami ütidselt sügüsetse ao tenopito.
 - Vabaõhumuuseumi seto talo ja peipsivinne talo ütidsel küläplatsil om samal aol kell 10–15 mihklipäävä pido ja laot. Mi ooda teid kõiki jo varahappa muusiumi, õt ti saasi' siih olla' pikebält ilosah sügüsetseh aoh.
 - Mi tennä teid, ku annat uma tulõkist tiidä' 30. septembrini' helenpolman@gmail.com, 372 56200070. Mi ooda teid!
- Heliste Leida, Polmani Helen, Leelokandja' leelonaase'**

Heliste Leida
laulunaisi keskel.

Eräkogo pilt

„Setomaa kodolugu“ om kuldaväärt raamat

KAUKSI ÜLLE

Seto kiränduse ja muido raamatidõ suurõmb tulõk aläs pääle 2004. aastagal. Vaehtõpäl avald' klassikat Seto Instituut umah valgõh sařah. Viimädse' aastaga' omma' jalki' raamatidõ poolõst rikkamba'. Pääle Seto Instituudi avaldas raamatit ka Seto Kiri, Seto Ateljee Galerii ja ka Rahasepā Rainer.

Seto Instituut avald' suvõl kats kavvatett kaunikõist: kavvaoodõt tiijuhi seto keele mano ja Setomaa kodoluu- raamadu. Viimädsest veitkene lähembält.

Raamat om 91 lehekülge paks ja pilte ni kaartõ om seeh hulga. Sisukõrra perrā om neli jako: „Setomaa luudus“, „Setomaa aolugu“, „Õgapää- väelo Setomaal“, „Kultuur ja rahvakultuur“.

Au eloaisõlõ kimmale koo- limehele ja seto keele oppajalõ Jüriüü Vello, õt tä säändse rassõ tüü ette võtt. Rassõ om jäia' pidamā kõõ olulidsõmba mano ja sinnā' lõüdā' mano seeni' lajalt tiidmaldā tiidust.

Mullõ meelüs, õt Setomaa luudusõst kõnõldõh kuts pää- tükü lõpuh kirotaja üteh mār- gotama, õt midā tetā' Setomaa maaüsāh olõva varaga. Savi, liiv, pliit, turbas, muda, mine- raalvesi uutva' mārgotajit, kuis näid Setomaa hüäs tarvita' ni kaiba', õt luudust riku-i ja näist saa kassu Setomaa ineminõ.

Setomaa aoluku üle kaev päätükk tuu esivanõmba' meele lähembāhe, oppas nägemā jälgi

mustitsist pühākotussist, liina- mākist, kääpist, kerikist, maas- tõrast, kaubateiest, sõtost, tõist, nulgõst.

„Õgapääväelo Setomaal“ alostas Tarto rahulepinguga, tutvustas Eesti Vabariigih luud Setomaa valdu. Huvitav om priinimmi saamisõ päätükk. Tuu and huugu inemisil umma suguvõssa ja nimeluku uuri'. I Seto kongress peeti Petserih 9. oktoobril 1921. Nii õt tima- hava saa 100 aastakka edimād- sest kongressist.

Päätükk kultuurist ja rahva- kultuurist tutvustas seto külā aoluulist põhja – luudusõ ja asukotusõ tähtsüst tuu man, kas külā om sumbkülā vai rida- külā vai kas huunõ' omma' nigu kindlustalol nellānukka vai kolmõh riāh, elomaja keskel. Seto rõiva' saava' lühkolt üle kaetus. Tutvustadas ka laulu- immi, aokirändüst. Aolehte Setomaa andas vällä jo 1995. aastagast.

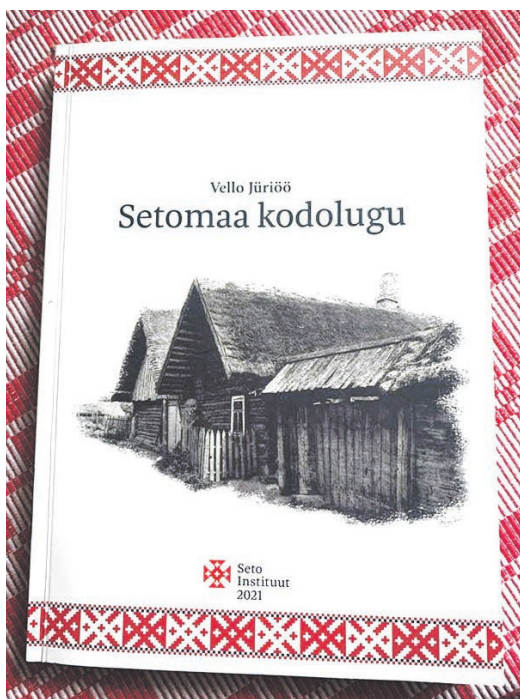
Rahvakultuur elās seto täht- päivi tähistāmisõh. Talsipühi', lihahiide' ja lihavõõtõ', külli kerigupühā' ja kirmasõ', noid peetas. Uhkõ om Seto Kuning- riigipäiv, edimāne jo aasta- gal 1994. Leelopäiv, Seto folk, tandsopido' – seto rõivit, kiilt ja laulu om koh tarvita', om sääļ vaia kaubõlda' ja ilota'.

Raamatuga sai tetā' hüā üle- kaehusõ seto kultuuri. Hüā õga- ütäl talvõl lukõ' ja mārgota'. Koolioppaja' saava' koolih abis võtta, Setomaa giidi' mõnõ tiid- misõ miilde tulõta'.

Aitumma autorilõ, toimõta- jilõ, pilditegijilõ!

SETOMAA KODOLUGU.

Vello Jüriõ.
Seto Instituut
2021

Lehte tegevā:

Toimõtaja Kauksi Ülle,
tel 5656 9079, e-post: kauksyllle@gmail.com
Toimõtaja (lisaleht Vahtsõt Vallah) Sarapuu Indrek,
tel 522 0661, e-post: indrek.sarapuu@setomaa.ee
Keeletoimõtaja Palmi Silvi
Seto keele tõlkja Sarvõ Õio
Külesäädmine Lööpri Priit
Vällāandja: Setomaa Liit

Setomaa kolleegium: Külviku Helen, Kauksi Ülle, Laaneotsa Annela, Matvei Arvi, Sarvõ Õio, Leima Aarne, Kruusamäe Meelike, Jüriõ Vello, Järvelilli Rein, Leima Evelin, Mustimetsa Indrek.

Trükjā: Printall AS

Lehe ilmumist tugõ Setomaa Kultuuriprogramm ja lisalehte Vahtsõt Vallah Setomaa vald.

KAASTÜÜ' saata: kauksyllle@gmail.com
vai Setomaa aoleht, Obinita külā, 65301, Võro maakund.
SETOMAA VALLA UUDISÕ' saata: indrek.sarapuu@setomaa.ee
Tähtaig õga kuu 12. kuupäiv.

Lehe telminõ ja reklaam: tel 5627 3889, info@setoinstituut.ee

Mälestādeh ütte Setomaa võrokõist

NASSARI ELVI

Setomaad vai Petserimaad pidävā' umast armsast kodo- paigast ka mitmõ' eestlāse', kiā' sääļ sündünü' ni üles kasunu'. Nigu setosit, om näidki elo sõa aigu vai pääle sõta pilnu elāmā muialõ. Mõnõgi elo sai otsa Siberāh, mõnõki' pagõsi' ar' vällāmaalõ. Umah süāmeh om näile Setomaa olnu kallis kodomaa ja näil om pallõ huv- tavat kõnõlda' setodõst ja seto vanast elost.

Üts sääne ineminõ om Seto- maalt peri Mägi Laine, kinkõ mälestüisi perrā kirodi ildaagu Setomaa leheh Lõkova kooli- elost. Laine ar'minek 18. juunil tull' mullõ veiga uutmalda, selle õt timäl oll' veiga rõõmus olõk ja hüā meelehpidāminõ. Perrā jäi mullõ timäst pia viie tunni jago mälestüisi, ku käve timā puul mõni aasta tagasi Kär- dlah kostmah.

Laine sündü 18. aprillil 1932. aastal. Timā esivanõmba', nimega Lepikovi', eestistātült Lepla, oll' ostnu' Ruudalõ 1886. aastal väiko talokrund. Esā oll' peri Vahtsõliina kihlkunnast, imā puult sugulasõ' Rõugõ kan- dist. 1940. aastal nakaš Lepla Laine käümā Lõkova (Ojavere) algkoolih, koh lõpõf nelli klassi. Edimātse' kooliaasta' jäi' sõalõ jalgu. Ku sõatapõlusõ' müüdā saiõ', läts vaehtõpäl poolõlõ jäänü koolitii edesi Petserih. Sääļ lõpõf timā 1953. aastal keskkooli.

Kõhnast jäänü kodotalo- kõnõ anna-as võimalust edesi oppi', nii tüütüki tütrik aasta- kõsõ Lõkova koolih oppajana. Ku joba rahakõist kõrvalõ oll' pant, läts edesi opma Tartohe. Oppajidõ seminaarih oppõ timā vinne keele ja kirändüse oppa- jast. 1956. aastal sai Laine suu- namiskirā Hiiumaalõ, kohe saigi timā alalinõ elopaik ja pikāaolinõ tüükotus. Hiiumaalt lõüse Petserimaa tütrik umalõ mehe Otto ni sai vahtsõ vār- nime – Mägi. Sääļ sündü' ka latsõ', tütar ni poig.

Saarõ pääl tüüt Laine Lauka 7-klassilidsõh koolih, Hiiumaa haridusosakunnah ni Kärkla keskkoolih, koh opaš vinne kiilt. Laine suur huviala oll' aiandus. 1970. aastal lõpõf timā Rāpinā aiandustehnikumi ni vidi vil' pensioniāh iist Kärkla elā- hünü' inemistõ aiandusringi;

Laine Mägi 2006. aastal Kärdlah.

Kõmmusõ Heleni pilt

kirot' aiandusõst Hiiu Lehele jutta; pikāaolitsõ iistvidāmisõ iist sai sotsiaalministri ja maa- vanõmba tunnuskirā.

Kadonulõ miildü veiga lugõ- minõ ja luulõtaminõ. 2018. aas- tal ilmu timäl luulõkogo „Läbi elu“, koh muu hulga ka mārgo- tuisi kunagidsõst latsõpõlvõst Setomaal. Hiiu juurtõga rahva- luulõtiidlāne Kõmmusõ Helen kořas Laine käest aastil 2004– 2007 vanno Võromaa rahva- laula, minkõ kadonu oll' opnu uma vanaimält Lepla Juulilt ja Alma-tādilt.

Laine mālēh Setomaad ja Ruuda külā ello veiga hõste, lugi ette nigu raamatust. Külāh elli umal aol eestlāisi, setosit, vindlāisi, ka lätlāisi. Seto latsiga olti sõbrah, mængti pallõ üteh. Tõonõkõrd Lõkova latsõ' (nigu latsõ' õks) narrõ' eesti tütrikku: tšuhkna, tšort, piimapõrt, hap- nõpiimā hapatus ja kohopiima kupatus. Laine imāle meeli- üs tuu, ku tütar võrokeelidse

„mõtsan“ asõmõl „mõtsah“ ütēl, a Laine sai naabrikülā lat- siga mängeh seto keele kogoni selgest. Ku mi telehvonihi kõnõli, sis kadonu õks pallõl, õt kõnõlõ' nüüd, Elvi, midāgi seto keeleh. Mi viimāne kõnõlāminõ oll' aprillih pääle Laine sün- nü- päivā, sis oll' timā joba nõrga- kõnõ, a kõnõli vil' pikält Seto- maast. Nüüd jaga tiika mõnõ' huvitava' katkõ' Laine kõnõld jutast.

Ruudah elli kõhnāpoolsõh taloh Lumõ pereh, Maks ja Palaga, kinkõl pallõ latsi. Naane (kutsti Maksi Palaga) oll' laulu- linõ. Kohki 1950. aastidõ algu- sõh tull' kõrraldus, õt seto leelonaase' pidi' kah minemā Petseri laulupäävälē esinemā. Laine sõsar Leida, kohalik koo- lioppaja, pidi näidega liina üteh minemā. Lauluga tull' tuulaiga sõnol verevit riigiesākeisi kittā'. Maksi Palaga ollgi lava pääl laulu: oh setā hüvvā Leeninit ja oh setā tarka Taalinit, anni'

õks maada mi Maksilõ ni anni' õks lainu latsilõ. Päiv oll' pikk ja ku leelonaane kodo joud', oll' veiga nālāne. Maks pahan- damma: kas tee sis sääļ ruuga pakutaki-is, õt nüüd süvvā' otsit. Palaga vasta: meele õks pakuti sääļ parembit pallo ku ruuga. Leida kõnõli, õt midāgi pakuta-as laulunaisilõ, niisama tull' tühā kõtuga Stalinit kittā'.

Ruudah elli' ka rikka' ine- misõ', Garšneki Ivan ja Anna (tulõvadsõ põlvõ tuntu heliluujiidõ esivanõmba' vai sugulasõ'). Nimā' olõ-õs talo- pidajā', selle õt mehel oll' Irbos- kah mito ārri. Nimā' olli' haridu inemisõ', kotoh olli' herbaa- riumi' ja liplakago'. Tuul aol, ku külārahvas tekk haina, juusk näide perre nuurrahvas haina- maad pite liplkit püvvēh vai kõtudi' haina seeh, raamat nõna all. Külārahva meelest Garšne- ki-noorõ' õigõd tüüd tiiki-is. Kõõ käve näil pallõ külāliisi, mængti kitarrõ, laulõti ja kulā- tõdi niisama.

Viil kõnõli Laine Vilõ Ifost, kiā oll' veiga andõrikas laulu- imā. Tuu oll' kuulsa Lepistiku Irina (Ifõ), kinkõ eloluust vōi pikembāt lukõ' Kalkuna And- reasõ ja Aabramsi Vahuri koos- tõt raamatuh „Seto naisi elo- laulu“ (2014). Laine kõnõli Ifost süāmest imehtelleh – nii hüvvī laulusõnno vai nii huv- tavit vannu jutussit mõista-as timā meelest säälkandih kiāki tõõnõ kõnõlda'. Ifõkõnõ elli vaehtõpäl Lõkova koolimaja lähkoh Virvekuusidõ puul, a täl oll' kohki ka uma vilets tarõ- kõnõ. Pümme ja vaenõ lauluimā käve üteh vai tõõsõh paigah süvvā' santmah, kaalah torba- kõnõ ja vile, selle õt ku tii päält ar' essü, siis vilst' – lahkõ' ine- misõ' tull' appi, juhadi' paaba- kõsõ õigõ tiotsa pääle.

Igåvene mälestüs Mägi Lai- nelõ, suurõlõ Setomaa austa- jalõ ja mälestüisi jagajalõ. Timā oll' mu arost ku üts suur, illos ja helle tükk Setomaa aoluu kangast. Timā herāt mu jaost ello Ruuda külā, mia om nüüd ammuki' tühäst jäänü, a koh kunagi käve kipõ elo. Tunnõ Sinost suurt puudust. Puhka' rahuh, sõbrakõnõ!

Lõpõtusõst taha anda' teno Ruuda külāst peri Linnasaarõ Elsalõ, kiā minno Lainega tut- vast tekk. Ja Kõmmusõ Helenilõ üles kirotoõ laula ja kadonust ilosa pildi saatmisõ iist.

Verska kuurort 50 üritüse avamisõ laul

Järvekese kaldõh kallis kotus,
Verska veerekese kuulus kuurort,
haigit kotusit siih kõpitsõdas,
valupaiku parralt praavitadas,
musta mutta sinno meelütādās,
Verska vette sinno veeretādās,
tuharit siih tunni tasotassõ,
murõmõttõ' mant kõik murrõtassõ,
satas sālāvalu sängü ala,
naksas nārivalu nõgõstõhe,
liigõsõ' kõik lastas liikumahe,
puitsõ' puusa' pandas pāindumahe,

pakku pand koroona Kiievihe,
tiisikus las trügi Taanimaalõ,
psoriaas, tuu porri prantsatassõ,
kaltsium, kloor kõik haava' parandassõ,
om siih tohtripereh avulinõ,
majarahvas kõik om meeleline,
tettü tüüd om siih kül' mitmõ mehe iist,
õt saas ilmarahvas rõõmu tunda' siist,
kimmält kuurorti om juhtnu Vello Saar,
selle sanatoorium kuulus üle maa,
kõigilõ mi tuhat teno annamõ,
kümme kõrda maani mi kumardamõ.

Sõna' tennü LUIGASÕ INARA

Mikitamäe hooldekodu uue hoone nurgakivi panekul anti kapslisse kaasa Setomaa lehenumber, tolle päeva Lõuna-Eesti Postimees ja Setomaa lipp.

Foto: Indrek Sarapuu

Mikitamäe peretüüpi hooldekodu sai nurgakivi

Mikitamäe hooldekodu uue maja ehitusel toimus nurgakivi panek, millest võtsid osa ehitajate ja vallavalitsuse esindajad eesotsas vallavanem Raul Kudrega. Kohal viibis ka vallavolikogu sotsiaalkomisjoni esimees Einar Oinak.

INDREK SARAPUU

Mikitamäe peretüüpi hooldekodu ehitajateks on OÜ Aruna ehitus ja CEC OÜ ning objekt peaks valmima järgmise aasta hiliskevadel.

Uus maja tuleb ühekorrukseline. Ühendusgaleriid projekti

nõuete tõttu hetkel ei tule. Majas valmistatakse toitu ühes kohas. Tegemist on peretüüpi majaga, kus on kaks tiiba. Ühes tiivas hakkab elama kümme ja teises üheksa inimest.

Senine hooldekodu hoone jääb Mikitamäele alles, aga plaan on panna kinni Meremäel korterelamus asuv hool-

dekodu. Seal on 11 kohta. Osa sealsetest klientidest on plaan tuua Mikitamäele.

Rajatavasse hoonesse on plaanis koondada peamiselt need kliendid, kes saavad iseenendaiga hakkama. Ühe tiiva peale jääb vaid üks hooldaja, kes abistab vajadusel.

Setomaa hooldekodu juhataja Anne Mägi märkis, et vajadus uue maja järele on ilmselgelt olemas.

„On ju hea, kui eakad asuvad ikka koduvallas. Mujalt on meil praegu vaid kolm-neli inimest. Kohad on täis ning aeg-ajalt

küsitakse ikka, kas ruumi on. Aga suveperioodil ongi nõudlus väiksem,“ tähendas ta.

Setomaa vallavalitsuse sotsiaalosakonna juhataja Maarika Looduse sõnul on ehitise valmides võimalik kliente kahe maja vahel jaotada.

„Kui Meremäe omad siia tulevad, on ka juhtimise ja personali mõttes hõlpsam. Ehk saab ka mõne tugispetsialisti või tegevusjuhendaja juurde võtta. Kui hooldekodu õde on ühes kohas, on lihtsam hoolustel silma peal hoida, kui kahe maja vahet käies,“ ütles ta.

Setomaa kultuurikeskusel on uus kunstiline juht

„Olen Setomaa Kultuurikeskuse kunstiline juht Saarine Maarja. Kõik, kes armastavad seto toitu, on ilmselt külastanud ka heategevuslikku kohvikut Õkva Üle Moro, mida oleme perega eest vedanud kahel aastal,“ rääkis uude ametisse asunud Maarja (pildil).

„Olen kasvanud ja õppinud Setomaal, peale gümnaasiumit alustasin õpinguid Tallinnas, kus omandasin rätsepa

oskused. Õpingute järel alustasime abi-kaasaga vana talu taastamist ja lõime Toomasmäele oma perele ühise kodu.“

Oma töös peab Maarja oluliseks inimeste kaasamist.

Teda huvitab seto kultuur ja selle tutvustamine, et ühte viisi hästi tunneksid end nii kogukonnaliikmed kui külalised. Tema suurt tähelepanu köidab setode lahkus ja kogukonna ühtehoidmine.

Vallalehe toimetus

Lustilisel oli esinemisterohke suvi

Värskas kultuurimaja naisrahvatantsurühm Lustiline sai tantsuproovidest täit mõnu tunda alles vastu suve. Pikk koroonakevad pani korra isegi mõtlema, et kas suveks planeeritud ülesastumisteks Setomaa suursündmustel ikka jõuab korralikult valmistuda. Tantsurühma naiste lustlik meel ja prooviderohke suve algus andis lootust, et hoolsalt ja eesmärgipäraselt harjutades saab tantsulusti pakkuda nii publikule kui ka ise tantsimisest rõõmu tunda.

Lustilise koosseis on viimasel paaril aastal uuenenud enam kui poolte tantsijate võrra. 1980. aastal Alla Pedaja juhendamisel alguse saanud naisrühm on pea katkematult Värskas kultuurimajas tegutsenud. 41 tegutsemisaasta jooksul on rühma juhendanud ka Aino Soolind, Kersti Leping ja lühemat aega Hele Aia ja Piret Varjund. Praegu juhendab rühma Janeka Saaremets.

Lustilise repertuaaris on lisaks seto tantsudele ka Võru maakonna kunagise tantsulooja Kai Leete tantsud „Kodupaik“, „Läki külvama“, „Saagu kirjad kaunimad“ ning tantsujuhi Andre Laine seatud „Kergotamine“ ansambli Zetod loole. Tantsurühma juht Janeka on loonud ka kauni tantsu „Las me öitsem“ ansambli Naised Kõõgis ja Silver Sepa muusikale. Valgeid seto rahvarõivaid kantakse uhkusega ning need on osal naistest ka ise tikitud ja õmmeldud. Ajalooliselt kanti valgeid seto rõivaid 19. sajandil. Eelpistes tikitud hame var-

rukate pikkus on kuni 1,5 m ja peas kanti rühma algusaastatel helmitatud vanikuid. Nüüd juba, vastavalt eale, kanname ka naise peakatet kossade ja linikuga. Valge kitasniku peale käib kastpistes tikitud puusapöhl, mis seotakse kirivööle. Jalas on pitsilised põlvikud ja pastlad. Kaelas kanname hõbekeesid, kaelakorda ja sõlge. Täname Setomaa pärimuskultuuri toetusprogrammi, kelle toetuse eest soetasime kõigile tantsijatele Paul Lääne valmistatud pastlad. Seega saime sel hooajal juba täiskomplektis (13 tantsijat) uutes riietes esineda mitmetel Setomaa üritustel.

Sündmused, kus tantsurühm Lustiline esines, olid kevadine suviste käsitöö- ja maalaat Värskas, sõirapäev Saatse muuseumi õuel, Seto Folgi avamissündmus Värskas lauluväljakul ning II Seto tantsupidu Värskas talumuuseumi koplis. Meeleolukas oli esineda ka Ostrova festivalil ja püüdnud päeva puulpühä iloodagul Värskas talumuuseumis. Uhke oli koos teiste Värskas tantsurühmade tantsijatega tantsida Seto Kuningriigi paraadil. Viimane ülesastumine oli Lüübnitsa sibulalaadal noorsootska Operi Raini pillimängu saatel.

Naisrahvatantsurühm Lustiline jätkab vastavalt võimalustele aktiivselt oma proovidega, et täiendada oma kava ja hoida lustlikku meeleolu oma seltskonnas. Tants ja hea tuju hoiab meid ka tervetena.

Kerget tantsujalga kõigile Setomaa tantsurühmadele!

Lustiline

Foto: Lustiline

Podmotsa külakalmistu on saamas uut ilmet, samuti korrastatakse tsässon

Kalmistul ja selle ümbruses on koristatud prahihunnikud ning valmis on saanud uus aed. Korrastustööde maksumuseks kujunes 10 000 eurot ning töid teostas Remont OÜ.

Tulevikuplaanidesse mahub veel lähiajal tsässona katuse vahetus.

Podmotsa kalmistu värav ja ümbritsev aed on saanud uue ilme. Foto: Indrek Sarapuu

Volikogu valimised Setomaa vallas

Kandidaatide nimekiri

Valimisliit Ühine Setomaa

- nr 101 RAUL KUDRE
- nr 102 REIN JÄRVELILL
- nr 103 AARNE LEIMA
- nr 104 EINAR OINAK
- nr 105 MERIKE TEIN
- nr 106 KATRIN RAHUSOOV
- nr 107 PIRET KASE
- nr 108 RAIVO KUNST
- nr 109 PEETER KOOSER
- nr 110 IMRE LIIVAGO
- nr 111 EINAR RAUDKEPP
- nr 112 AARE HÖRN
- nr 113 VOLLI RÕŽIKOV
- nr 114 JANE VABARNA
- nr 115 MARGUS PALOK
- nr 116 ANNELA LAANEOTS
- nr 117 OLIVER LILLESTIK
- nr 118 MEELIKE KRUUSAMÄE
- nr 119 REIN KOOSER
- nr 120 SVETLANA RATTUS
- nr 121 AHTO RAUDOJA
- nr 122 KERSTI VIRRO
- nr 123 ALAR ALLIK
- nr 124 URMAS SARJA
- nr 125 TOOMAS VALK
- nr 126 MAARJA UIBOKAND
- nr 127 JAANUS VISKAR
- nr 128 EVEN TOOMAS
- nr 129 EVAR RIITSAAR
- nr 130 LIIS SAMUEL
- nr 131 REIN ZAITSEV
- nr 132 KAIDI KERDT
- nr 133 JANAR KALDER
- nr 134 KALLE PÄKK
- nr 135 TRIINU ARUND
- nr 136 PRIIT BLUM
- nr 137 GERLI KÄRO
- nr 138 EVELIN LEIMA
- nr 139 VAIDO UIBO
- nr 140 TRIINU-LIIS TARROS
- nr 141 MARGUS TIMMO

Eesti Keskerakond

- nr 142 JÜRI SAAR
- nr 143 AIVO SAVIK

Eesti Konservatiivne Rahvaerakond

- nr 144 LEMBIT LASSIK
- nr 145 ARNO VARES
- nr 146 MARGUS KRAAV
- nr 147 FELIKS RAUDKETT
- nr 148 ÜLLAR TAMM
- nr 149 AIVAR ADARI
- nr 150 KAREL KÕOMÄGI
- nr 151 SANDER KANNEL
- nr 152 MAIRI LAANETU
- nr 153 AIVO TOONEKURG
- nr 154 AKSEL MÖTTUS
- nr 155 URMAS MUSTIMETS
- nr 156 VEIKO JÄÄMETS
- nr 157 ÜLLE ÜLENURM
- nr 158 ANDRES KUNNUS
- nr 159 JOHANNES RAIDLA
- nr 160 MEELIS POLL
- nr 161 KRISTO ULJAK
- nr 162 AIN LILLES
- nr 163 LAURI LÕHMUS
- nr 164 MAIT POOLAK
- nr 165 IMRE TERMONEN
- nr 166 LEMBIT KESKKÜLA
- nr 167 ALEKSANDER SVEN ESSE

E 11.10	T 12.10	K 13.10	N 14.10	R 15.10	L 16.10	P 17.10.2021
EELHÄÄLETAMINE						VALIMISPÄEV
Keskuste jaoskondades hääletamine kella 12–20				Kõikides jaoskondades hääletamine kella 12–20		Kõikides jaoskondades hääletamine kella 9–20
E-hääletamine E, 11.10 kella 9 kuni L, 16.10 kella 20						
Asukohas hääletamine kella 9–20				Kodus hääletamine kella 9–20		

ÜHTNE VALIMISNÄDAL

Valimiste periood koondub ühte nädalasse.

Esmaspäevast laupäevani saab hääletada nii pabersedeliga jaoskonnas kui ka elektrooniliselt.

Pühapäeval valimispäeval toimub ainult pabersedeliga hääletamine. Uuendusena saab valija pühapäeval jaoskonnas pabersedeliga hääletades oma e-hääle veel ära muuta.

Esmaspäevast kuni neljapäevani on igas vallas ja linnas avatud vähemalt üks valimisjaoskond, kus saab hääletada väljaspool oma elukohajärgset valimisringkonda.

Reedel, laupäeval ja pühapäeval saab hääletada ainult oma elukohajärgses valimisringkonnas.

PAINDLIK JAOSKONNAVALIK

Kohalikel valimistel saab valija nüüdsest oma valimisringkonna piires hääletamas käia endale sobivaimas jaoskonnas. Setomaa vallas on 1 valimisringkond, mistõttu saab valija oma hääle anda igas hääletamisruumi asukohas. Selle võimaluse tagab elektrooniline valijate nimekiri, mis asendab

seni jaoskondades kasutusel olnud pabernimekirjad.

Ringkonna hääletusruumide asukohad on kirjas valimiste teabelehel, veebilehel valimised.ee ja teavet saab ka valimiste infotelefonilt tel 631 6633.

JAOSKONNAS

Valija tuvastatakse isikut tõendava dokumendi (ID-kaart, pass, juhiluba) alusel.

Seejärel teeb jaoskonnatöötaja arvutis elektroonilisse valijate nimekirja märke valijale hääletamisedeli väljastamise kohta.

Valija saab hääletamisedeli kätte paberile antud allkirja vastu. Selleks on jaoskondades eraldi allkirjalehed.

Valija läheb valimiskabiini, kus kirjutab sedelile meelepärased kandidaadi numbrid.

Enne kokkumurtud sedeli valimiskasti laskmist vajutab jaoskonnatöötaja selle välisküljele pitsatijäljendi.

KODUS HÄÄLETAMINE

Kodus hääletamine toimub valimisnädala reedest pühapäevani. Taotlust selleks saab esitada telefoni teel reedel ja laupäeval kell 9–20 ning

pühapäeval kell 9–14. Oma soovist saab teada anda, võttes ühendust jaoskonnakomisjoni esimehega, e-posti teel vald@setomaa.ee või piirkonna sotsiaaltöö spetsialistile/avahooldustöötajale.

VALIMISTE TEABELEHT

Igale aadressile, kus elab kas või üks hääleõiguslik inimene, saadab siseministeerium hiljemalt oktoobri esimesel nädalal valimiste teabelehe. Kes on teinud eesti.ee-s vastava märke, saavad selle info e-kirjaga.

Valimiste teabelehel on kirjas üldine info valimisõigusest ja märgitud kõigi hääletamisruumide asukohad vallas või linnas. Valimiste teabeleht asendab sellest aastast valijakaardi. Kumbki neist pole seotud valimisõigusega.

VALIMISÕIGUS

Kohalike omavalitsuste valimistel on hääletamisõigus vähemalt 16-aastaselt valijal, kelle elukoha aadress on rahvastikuregistrisse kantud.

Lisaks Eesti kodanikele saavad kohalikel valimistel hääletada:

- Eestis elavad muu Euroopa Liidu liikmesriigi kodanikud;

- Eestis püsivalt elavad välisriigi kodanikud;
- Eestis püsivalt elavad kodakondsuseta isikud.

E-HÄÄLETAMINE

E-hääletada saab arvutis, sisestades ID-kaardi lugejasse, või mobiil-ID abil.

Turvaliseks ja sujuvaks e-hääletamiseks kontrolli eelnevalt oma ID-kaardi tarkvara, arvuti operatsioonisüsteemi ja viirusetõrjetarkvara uuendusi.

NB! 30 minuti jooksul pärast hääletamist on võimalus oma e-hääle kohalejõudmist kontrollida nutiseadme (nutitelefon, tahvelarvuti) abil.

KOROONAVIIRUS

Kardetavasti tuleb sügiselgi arvestada viiruse levikust tingitud piirangutega.

Seepärast:

- kanna hääletusruumis maski;
- hoia teistega vahet;
- desinfitseeri käsi;
- võimalusel luba eakad järjekorras ette;
- võimalusel käi jaoskonnas enne valimispäeva.

MARTIN SULP,
Setomaa valla valimis komisjoni esimees

Setomaa valla valimisjaoskondade asukohad

Jaoskond nr 1	Jaoskond nr 2	Jaoskond nr 3
VALIMISPÄEV	VALIMISPÄEV	VALIMISPÄEV
Pühapäev, 17. oktoober kella 9–20 Värskas kultuurimajas, Pikk tn 12, Värskas alevik, Setomaa vald, Võru maakond	Pühapäev, 17. oktoober kella 9–20 Endine Toome kauplus, Mäe tn 20, Mikitamäe küla, Setomaa vald, Võru maakond	Pühapäev, 17. oktoober kella 9–20 Meremäe teeninduspunkt, Petseri tee 15, Meremäe küla, Setomaa vald, Võru maakond
EELHÄÄLETAMINE	EELHÄÄLETAMINE	EELHÄÄLETAMINE
11.–16. oktoober kella 12–20 Värskas kultuurimajas, Pikk tn 12, Värskas alevik, Setomaa vald, Võru maakond	Reede, 15. oktoober kella 12–20 Endine Toome kauplus, Mäe tn 20, Mikitamäe küla, Setomaa vald, Võru maakond	Reede, 15. oktoober kella 12–20 Meremäe teeninduspunkt, Petseri tee 15, Meremäe küla, Setomaa vald, Võru maakond
Reede, 15. oktoober kella 12–20 Saatse raamatukogu, Saatse kool, Saatse küla, Setomaa vald, Võru maakond	Laupäev, 16. oktoober kella 12–20 Lüübnitsa külakeskus, Uus tn 2, Lüübnitsa küla, Setomaa vald, Võru maakond	Laupäev, 16. oktoober kella 12–20 Obinitsa külakeskus, Kooli tn 1, Obinitsa küla, Setomaa vald, Võru maakond
Jaoskonnas saavad hääletada ka teise valimisringkonda kuuluvad valijad.		Laupäev, 16. oktoober kella 12–20 Collade Tolliagentuur, Männi, Lütä küla, Setomaa vald, Võru maakond
Kontakt: e-post vald@setomaa.ee, tel +372 5430 1436, komisjoni esimees Heli Koit-Meriluht	Kontakt: e-post vald@setomaa.ee, tel +372 5430 1437, komisjoni esimees Raili Möttus	Kontakt: e-post vald@setomaa.ee, tel +372 5430 1438, komisjoni esimees Margarita Kõdala

Setomaa Vallavolikogu istung 26.08.2021

- Kinnitati Setomaa valla arengukava aastateks 2021–2030.
- Muudeti Setomaa Vallavolikogu 29.11.2018 määrust nr 26 „Setomaa valla tunnustuse avaldamise kord“; muudatus võimaldab erinevate tunnustuse liikide osas premeerida tunnustuse saajat ka rahaliselt, rahalise preemia suuruse otsustab vallavalitsus.
- Muudeti Setomaa Vallavolikogu 29.11.2018 määrust nr 25 „Setomaa valla finantsjuhtimise kord“; muudatusega võimaldatakse premeerimine reservfondist erakorraliste saavutuste eest (edukas esinemine rahvusvahelistel ja üleriigilistel konkurssidel/võistlustel või muu erakorraline saavutus).
- Toimus Värska Lasteaia põhimääruse esimene

lugemine ja anti muudatusettepanekute esitamiseks tähtaeg 06.09.2021.

- Algatati Lüübnitsa küla, Vana tn 38 detailplaneeringu koostamine ning jäeti algatamata keskkonnamõju strateegiline hindamine; detailplaneeringu eesmärgiks on ehituskeeluvööndi vähendamise taotlemine,

olemasolevale elamumaale ehitusõiguse määramine, ühe üksikelamu, kuni kahe abihoone, kaldakindlustuse, paatide sildumiskoha, lainerahustusseina ja slipi rajamine; eelhinnangu põhjal detailplaneeringu keskkonnamõju strateegilist hindamist ei ole vaja algatada, kuna kavandatava tegevus ei põhjusta olulist keskkonnamõju.

Septembrikuu vallavolikogu istungil võeti vastu Setomaa valla üldplaneering ja kiideti heaks keskkonnamõju strateegilise hindamise aruanne ning üldplaneering suunati avalikule väljapanekule.

Üldplaneeringu avalik väljapanek toimub 15. oktoobrist kuni 15. novembrini 2021
Setomaa Vallavalitsuses, Mikitamäe teeninduspunktis ja Meremäe teeninduspunktis tööaegadel ning valla veebilehel: <https://setomaa.kovtp.ee/uldplaneering>.

Erika Joonas,
Setomaa Vallavalitsuse majandus- ja arendusosakonna juhataja

Allikas: Maa-amet

Detailplaneeringu koostamise algatamine Lüübnitsa külas

Setomaa Vallavolikogu on algatanud 26.08.2021 otsusega nr 18 Lüübnitsa külas Vana tn 38 detailplaneeringu koostamise ja sama otsusega jätnud algatamata keskkonnamõju strateegilise hindamise (KSH).

Planeeringuala suurus on 4700 m², hõlmates 46501:001:0243 katastriüksust ja osaliselt Pihkva järve.

Detailplaneeringu koostamise algatamise eesmärgiks on ehituskeeluvööndi vähendamine, olemasolevale elamumaale ehitusõiguse määramine,

ühe üksikelamu, kuni kahe abihoone, kaldakindlustuse, paatide sildumiskoha, lainerahustusseina ja slipi rajamine. KSH jäeti algatamata keskkonnamõju hindamise ja keskkonnanuhtimissüsteemi seaduse alusel ning arvestades, et planeeringu elluviimisega ei kaasne eeldatavalt olulist keskkonnamõju.

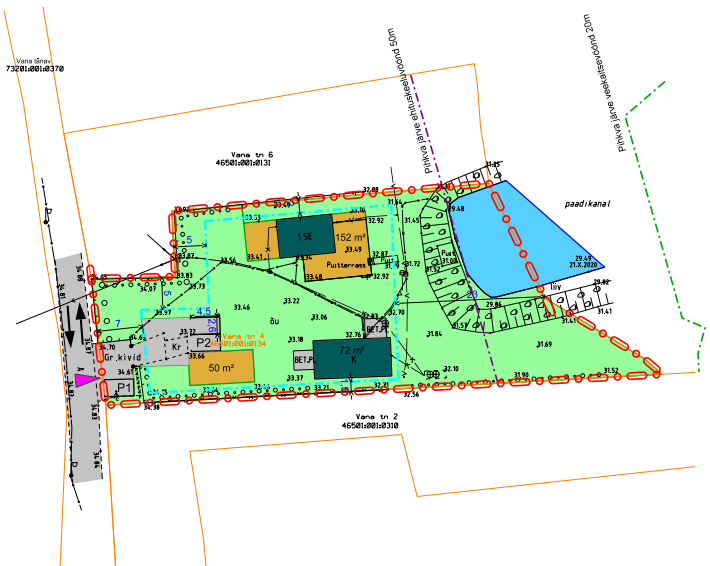
Otsusega on võimalik tutvuda valla veebilehel ja tööpäeviti Setomaa valla kantseleis.

Setomaa Vallavalitsus

Detailplaneeringu kehtestamine Lüübnitsa külas

Setomaa Vallavalitsuse 17.08.2021 korraldusega nr 381 kehtestati Setomaa vallas Lüübnitsa külas Vana tn 4 detailplaneering. Planeeringuga täpsustatakse ehitustingimusi elamu ja abihoone laiendamiseks üle 33% ning uue abihoone püstitamiseks. Detailplaneeringu elluviimisel ei esine majanduslikke, sotsiaalseid ja kultuurilisi mõjusid ega negatiivseid mõjusid looduskeskkonnale.

Setomaa Vallavalitsus

- LEPPEMÄRGID:
- planeeringuala piir
 - olemasolev krunsti piir
 - planeeritud hoonestusala
 - ehitiste suurim lubatud ehitiseala pind
 - olemasolev silditav, ümberehitav või laiendatav hoone
 - planeeritud haljasala
 - transpordi liikumissuunad
 - juurdepääs kinnistule
 - olemasolev / planeeritud kõvakatteta ala
 - ehituskeeluvöönd
 - veekaitsevöönd
 - Pihkva järv
 - planeeritud parkimiskohtade arv krunstil
 - olemasolev madalalinn õhuline
 - olemasolev madalalinn kaabel
 - olemasolev kanaliseadistamisruut
 - olemasolev veetorusik

Allikas: Raid Invest

Kirjaliku enampakkumise korraldamine

Setomaa Vallavolikogu 26.04.2018 määruse nr 6 „Setomaa vallavara valitsemise kord“ § 34 alusel annab Setomaa Vallavalitsus korralduse võrandada avaliku kirjaliku enampakkumise korras alljärgnevad Setomaa valla varad (vaata lisatud tabel).

Pakkumised tuleb esitada

või saata kullerpostiga Setomaa Vallavalitsusele hiljemalt 5. oktoobril 2021 kella 10ks aadressil Pikk tn 12, Värska alevik, Setomaa vald, Võru maakond 64001. Ümbrikule märkida: pakkuja kontaktandmed, pealkiri „Lähiaadressi nimetus“ ning hoiatusmärke „Mitte avada enne

enampakkumist!“

Saabunud pakkumised registreeritakse ja pakkumise esitaja soovil väljastatakse tõend pakkumise esitamise kohta, pakkumise saatmisel kullerpostiga on tõendiks postiettevõtte vastav kviitung.

Kirjalike pakkumiste avamine toimub 5. oktoobril 2021

kell 10.30 Setomaa Vallavalitsuses III korrusel, aadressil Pikk tn 12, Värska alevik, Setomaa vald, Võru maakond, 64001. Pakkumiste avamine on avalik.

Enampakkumise võitjad peavad kahe kuu jooksul sõlmima notariaalse ostu-müügi lepingu.

Setomaa Vallavalitsus

Lähiaadress	Asustusüksus	Katastritunnus	Kinnistu registriosa nr	Kinnistu suurus (m²)	Sihtotstarve	Alghind (€)
Partsi	Säpina küla	73201:001:0236	13633550	6386	elamumaa	3000
Veski	Antkruva küla	73201:001:0435	15265150	4928	tootmismaa	4000
Ojanurme	Saabolda küla	73201:001:0925	18586950	11488	elamumaa	5500
Väike-Pruntova	Pruntova küla	73201:001:1071	19753550	10649	elamumaa	5800
Veise	Usinitsa küla	73201:001:0903	19751850	15475	tootmismaa	7740
Valgemaja M100	Määsi küla	73201:001:0331	2345241	387/3234 38,70 m²	korteriomand	1500

Setomaa Noorsootöö Keskuse uus hooaeg

MIKITAMÄE NOORTEKESKUS
on avatud E,K,R kella 12–18, T ja N on noorsootöötaja Mikitamäe koolis. Mikitamäe noorsootööspsialist Jorgen Oras. Noortekeskuse tegemiste kohta leiab jooksvat infot facebooki lehelt Mikitamäe Noortekeskus.

VÄRSKA AVATUD NOORTEKESKUS
on alates 20.septembrist remondi ajaks suletud. Noortekeskus kolib oma mängude ja vahenditega Värska Gümnaasiumisse. Noorsootöötaja jätkab oma tegemisi ja toimetamisi kooli ruumides. Värska noorsootööspsialist Triinu Arund. Noortekeskuse tegemiste kohta leiab jooksvat infot facebooki lehelt Värska ANK.

MEREMÄE AVATUD NOORTEKESKUS
on avatud E–R kella 14-20. Meremäe noorsootööspsialist Päivi Kahusk. Noortekeskuse tegemiste kohta leiab jooksvat infot facebooki lehelt Meremäe Avatud Noortekeskus.

SETOMAA NOORSOOTÖÖ KESKUS
Juhataja Triinu Arund
Noortekeskuste tegemiste ja toimetuste kohta saab lisainfot küsida ka tel 5171796 või noorsootoo.keskus@setomaa.ee. Jooksvalt jagame infot ka facebooki lehel Setomaa Noorsootöö.

Huvitegevus Setomaa Noorsootöö Keskuses

Kell	Huvitegevus	Juhendaja
ESMASPÄEV		
7.00	Korvpall, visketrenn	Olver Kaljuvee
15.00	Korvpall	Olver Kaljuvee
16.00	Korvpall	Olver Kaljuvee
16.00	Orienteerumine, noorem rühm	Emily Raudkepp
17.30	Orienteerumine, vanem rühm	Rein Zaitsev

TEISIPÄEV		
7.00	Korvpall, visketrenn	Olver Kaljuvee
14.15	Tantsutund, 1.–3. kl	Triinu Arund
15.00	Tantsutund, 4.–9. kl	Triinu Arund
15.00	Korvpall, 1.–4. kl	Olver Kaljuvee
16.00	Korvpall, 5.–9. kl / harrastajad	Olver Kaljuvee

KOLMAPÄEV		
13.45	Orienteerumine, noorem rühm	Emily Raudkepp
15.00	Parkuur, algajad	Sergei Vertepov
16.00	Parkuur, edasijõudnud	Sergei Vertepov
17.00	Ujumine, algajad	Kurmet Karsna
17.45	Ujumine, edasijõudnud	Kurmet Karsna
16.15	Jõusaalitreening, 5.–9. kl	Allan Hallik
17.30	Jõusaalitreening, harrastajad	Allan Hallik

NELJAPÄEV		
14.15	Tantsutund, 1.–3. kl	Triinu Arund
16.00	Tantsutund, 4.–9. kl	Triinu Arund
15.00	Orienteerumine, vanem rühm	Rein Zaitsev
19.00	Võrkpall	Einar Raudkepp

PÜHAPÄEV		
13.00	Tantsupühapäev (1 x kuus)	Triinu Arund
16.00	Võrkpall	Einar Raudkepp

Treeningtunnid toimuvad Värska gümnaasiumi võimlas või väikeses saalis.
Info: noorsootoo.keskus@setomaa.ee, tel 517 1796, FB Värska ANK ja Setomaa Noorsootöö

2022. aastaks kultuuriürituste ja sporditegevuste toetuste taotlemine

2022. aasta mittetulunduslike tegevuste ning kultuuriürituste ja sporditegevuste toetuste taotluste esitamise tähtaeg on 15. oktoober 2021. aastal.

Setomaa valla mittetulundusliku tegevuse toetamise eesmärk on Setomaa valla elanikele suunatud mittetulundusühingu, sihtasutuse või selt-singu tegevuse toetamine, erinevate huvigruppide, elanike ühistevõime toetamine, huvitegevuse ja vaba aja sisustamise võimaluste mitmekesistamine. Tegevustoetust saab kasutada mittetulundusühingute, sihtasutuste ning seltsingute igapäevase tegevuse ja üldkulude või projektide omafinantseeringu katmiseks.

Setomaa valla kultuuriüri-

tuste ja sporditegevuste toetamise eesmärk on arendada kultuuri- ja spordialaste sündmuste korraldamist Setomaa vallas omaalgatuse toetamise kaudu.

Toetuste taotlemiseks 2022. aastaks esitatakse vormikohane taotlus paberikandjal või elektrooniliselt Setomaa Vallavalitsusele 2021. aasta 15. oktoobriks aadressil Pikk 12, Värskas alevik, Setomaa vald, 64001 või e-posti aadressil vald@setomaa.ee.

Toetuste taotluse vormid on kättesaadavad Setomaa valla kodulehel www.setomaa.ee. kovtp.ee.

Lisainfo:

Karin Viljus, +372 5855 2772, karin.viljus@setomaa.ee

Aiajäätmete koht ei ole metsa all

MARI KALA

Keskkonnaameti keskkonnametlikkuse peaspetsialist

Lehtede langemise ajaga kaasnevad suuremad koristustööd koduaias. Tekkinud aiajäätmed on mõistlik kompostida kohapeal või selleks ettenähtud kohas üle anda. Metsa alla või võsa vahele aias tekkinud jäätmeid viia ei tohi, sest lisaks prügistamisele võib sel viisil loodusesse sattuda looduse tasakaalu ohustavaid võõrliike.

Aias tekkinud puulehed ja muud taimed sobivad kõige paremini kohapeal kompostimiseks, sest nii jõuavad toitained kõige lihtsamini jälle mulda tagasi, ressursid jäätmete transportimiseks jäävad aga kulutamata.

Kui toidu- ja köögijäätmeid on mõistlik kompostida ainult kinnises kompostis, kahjurit, loomade ja lindude eest kaitsult, siis aia- ja haljastujäätmeid võib kompostida ka lahtises aunas. Väiksemas koguses aiajäätmed saab panna biolagunevate jäätmete konteinerisse.

Niisked puulehed ei sobi põletamiseks, sest ei põle täielikult ning tekitavad rohkest suitsu. Mittetäieliku põlemise tõttu lendub sellisest lõkkest mürgiseid ühendeid, mis on tervisele kahjulikud. Kui lõkke tegemine on lubatud, võib selles põletada ainult kuivi oksid.

Kui aias kompostimiseks ruumi napib, saab kompostiks sobiva kraami üle anda jäätmekäitlejale. Aiajäätmete ringlusse saatmiseks on mitmeid võimalusi, kindlasti tasub üle vaadata, millised on kohaliku omavalitsuse juhised ja võimalused.

Paljud kohalikud omavalitsused on korraldanud sügise puulehtede äraveo kas otse aiapidaja kinnistult või mõnest kokku lepitud kogumiskohalt. Kui teie kodukohas on selline

Aiajäätmetega satub loodusesse ka võõrliike.

Foto: Eike Tammekänd

võimalus olemas, tasub seda julgelt kasutada.

Peenardelt koristatud lillepealsete ja kokku riisitud lehehunnikutega reisivad tõenäoliselt kaasa ka seemned ning teomunad. Aiajäätmete hulgas on paraku palju invasiivseid võõrliike, kes meil loodusesse sattudes võivad kergesti vohama hakata ning ohustada sellega looduslikku tasakaalu ja liigirikkust. See on kauni kodumaa looduse prügistamise kõrval teine oluline põhjus, miks ei tohi aiajäätmeid võssa või metsa alla viia.

Metsaalustest aiapüügi hunnikust ongi juba laiali kandunud võõrliike, näiteks kanada kuldviitsa, verevat lemmalmsa, pargitatraid ja ka hispaania teetigusid.

Ära vii aiajäätmeid loodusesse! Komposti need oma aias või käitu vastavalt kohaliku omavalitsuse juhistele ja võimalustele.

Kui vajad võõrliigi tõrjeks nõu või soovid invasiivse võõrliigi kasvukohast teada, kirjuta info@keskkonnaamet.ee. Võõrnälgjatest teavita teokaart. keskkonnaamet.ee kaudu.

Kui märkad looduse prügistajat või ebaseaduslikku jäätmevõõrliiki, teata sellest riiginfo telefonile 1247.

Värskas tervisespordikeskuse juures asuv kangide park.

Foto: Sergei Vertepov

Neile, kes armastavad kangidel möllata, kerkis Värskas oma väljak

REIN ZAITSEV

Värskas tervisespordikeskuse juures asuv kangide park sai tubli täienduse. Endisele, mõnele lõuatõmbamise kangile, kerkis lisaks terve väljak,

kus saavad ennast arendada parkuurijad, võimlejad, suusatajad ja kõik spordihuvilised.

Kangide pargi kontseptsiooni ja selle valmimise eest kandsid hoolt Vabadusspordi sportlased, kes omades pikaaegset harastamise kogemust ning olles

näinud teiste parkide plusse ning miinuseid, kasutasid ära juba olemasolevad kangid ning tulemuseks sai omanäoline ja läbimõeldud sportimise koht.

Eesti terviseradade 2019.–2022. aasta arendamise programmi kuulub ka Värskas tervi-

sespordi keskus, millesse riik ning omavalitsus panustavad võrdselt. Eelnevatel aastatel täiendati suusaradade valmistamise tehnikat ning järgneval aastal valmib programmi abiga kettagolfi rada ning uuendatakse keskuse valgustust.

OK Peko noppis medaleid

28.–29. augustil toimusid Saaremaa 24 tunni jooksul kolmed Eesti meistrivõistlused orienteerumisejooksus – parimad selgitati sprindis, öisel tavarajal ning sprinditeates. Huvitavaid maastikud ja väljakutsuvad rajad muutsid võistluse põnevaks nii sportlastele endile kui pealtvaatajatele. Toimuval sai silma peal hoida võistluskeskuses, aga ka arvutiekraani taga kõrgel tasemel veebiülekannete vahendusel.

Laupäeval selgitati Eesti meistrid orienteerumissprindis Kuressaare keskkonnas. Tähelepanelikkust nõudnud rajal ning tihedas konkurentsis oli iga sekund oluline. Värskas OK Peko orienteerujatest võitis esikoha Sergei Rjaboškin (M21), Ain Fjodorov (M45) ja Randy Korb (M50), teiseks tuli Mari Linnus (N20) ning kolmandaks Grete Johanna Korb (N14), Mari Ann Mahla (N16), Edith Madalik (N45).

Samal öhtul-öösel võisteldi veel Saaremaa loodeservas asuvas Pidula metsas. Mitmekülgne maastik nõudis täpset orienteerumist nii rannaluidetel kui vahelduvate soo- ja mineraalmaaribade süsteemis. M18 vanuseklassis võitis Peko liikmetest esikoha Mihkel Mahla ning Olle Ilmar Jaama tuli kolmandaks. Hõbeda teenis Randy Korb M50 klassis.

Pühapäeval selgitati Leedri külas Eesti parimad sprinditeates, kus võistlesid neljaliikmeli-

sed segavõistkonnad. Võistlusmaastikuks oli tüüpiline, samas soojalt meelde jääv Saaremaa sumbküla, kus arvukad kiviaiad moodustasid omanäolise võrgustiku ning kus kõik külaelanikud olid oma õued orienteerujatele avanud. MN 45–50 klassis võitsid Värskas OK Peko esimene (Epp Käpa, Ain Fjodorov, Randy Korb, Edith Madalik) ja teine (Ingrid Kala, Paavo Rõigas, Raul Kangur, Kaja Ligi) tiim vastavalt hõbeda ja pronksi. Kolmandale kohale tulid ka noored klassides MN 14–16 (Grete Johanna Korb, Paul Aares Fjodorov, Timo Kudre, Mari Ann Mahla) ja MN 18–20 (Leana Jete Korb, Olle Ilmar Jaama, Mihkel Mahla, Mari Linnus).

Tavarada ja teatejooksud 11.–12. septembril toimusid Kuutsemäel Eesti meistrivõistlused orienteerumisejooksus tavarajal ning noorte ja veteranide teatejooksudes. Keerukas maastik nõudis kõigilt võistle-

ajatelt keskendumist ja hoolikat kaardilugemist.

Mitmeid Värskas OK Peko ridades võistelnud sportlasi saatis edu. M18 klassis saavutasid Olle Ilmar Jaama ja Mihkel Mahla kaksikvõidu. Tubli oli ka Mari Linnus, kes saavutas N20 vanuseklassis teise koha.

Meesveteranidest said võidud M45 klassis Ain Fjodorov ja M50 vanuseklassis Randy Korb. Naisveteranide seas oli N45 klassis Edith Madalik teisel kohal ja N50 klassis Ingrid Kala kolmas.

Kui tavarada joosti suviselt kuivas ilmas, siis pühapäeval teatejooksul sadas kõvasti vihma ja mets oli üsna pime. Värskas OK Peko võistkonnad jooksid võimetekohaselt ja suutsid vältida eksimusi Kuutsemäe nõlvadel.

45–50 vanuseklasside teatejooksudes saavutasid nii Värskas klubi mehed kui ka naised hõbemedali. Mehed jooksid koosseisus Paavo Rõigas, Randy Korb ja Ain Fjodorov, naiste võistkonda kuulusid Epp Käpa, Ingrid Kala ja Edith Madalik.

N18–20 vanuseklassis said Grete Johanna Korb, Leana Jete Korb ja Mari Linnus pronksmedalid. Noored tüdrukud Anni Linnus, Kirke Keem ja Käti Kudre saavutasid N14–16 klassis seitsmenda kohta.

Orienteerujate selle suvehooaja viimased tiitlivõistlused toimuvad oktoobris pikal rajal.

Värskas OK Peko

M18 vanuseklassi öisel rajal võitis Mihkel Mahla (keskel) esikoha ja Olle Ilmar Jaama (paremal) tuli kolmandaks. Tavarajal võitis kulla Jaama, Mahla kindlustas Pekole kaksikvõidu.

Foto: EOL

Üliopilastöie pääpreemia anti Kiige Lüülile

2021. aastaga augustih hõigas Seto Instituut vällä 7. üliopilastöie konkursi võitja'. Šool aastagal tull konkursilõ kol' magistrütüüd, üts bakalaurõusõtüü ja kats gümnaasiumi uurimistüüd.

KÜLVIGU HELEN

Pääpreemia anti Kiige Lüülile magistrütüü „Naise peavöö algupärane punumistehnika ja tänapäevased valmistusviisid“ iist, mia sai valmis TÜ Viläнди Kultuuriakadeemia perändteh-noloogia oppõkaval. Seto Insti-tuudi nõvvokogo liikmidõ arva-tõh om Kiige Lüüli magistrütüü väiga' põhalik, om mint süvvä, om metoodilitsõlt hõste läbi mõtõld, süsteemne ja tugõva ja originaalsõ praktilitsõ jaoga': vällä pakut vahtsõnõ tehnika seto naisi päävüü tegemisõ jaos – kasutõdõh jaapani polmmis-raami takadai – om autoril eis' läbi proomit. Tüü tuginõs hüv-vile lätilõ ja kokkovõtõh om hõste põhjõndõt.

Bakalaurõusõtõie siäst mär-giti kõgõ parebas Parkeri Roberti tüü „Suvelaager Eesti Kaitsevæe väljaõppesüsteemis enne 1940. aastat II diviisi Põhja- ja Lõunalaagri näiteks“. Parkeri Robert lõpõt Kaitso-væe Akadeemia. Hindajidõ arvatõh oll tüü põhalik ja asä-lik erinevidõ lättmaterjaalõga', sh originaallätte' arhiiv-vih. Taa om vahtsõnõ tõsinõ, püsivä väärtüsega' uurimus, midä iseloomustas süsteemi-kindla ja temaatilitsõlt foku-seerit käsitlet.

Šool aastagal mi hintsi edi-mäist kõrda 11. klassi uurimis-

Kiige Lüüli päävüüd polmmah.

tõid. Lõüti, õt kõgõ parep om Talina Reaalkooli opilasõ Vin-keli Hanna Maria uurimistüü „Seto kultuur ja eluolu 1950. aastatest tänapäevani autori suguvõsa näitel“. Selise külä juuriga' Hanna Maria uurimis-tüü näütäs liinalatsõ suurt ja põhalikku huvvi uma perre ja sugulaisi mälestüisi vasta. Hin-daja' hintsi' tuud, õt sõnastus-ligult oll tüü kütse ja umaette väärtüs om originaaluurimus uma suguharost.

Seto Instituut kõrraldas pree-miakonkurssõ kõgõ parebidõ bakalaurõusõ- ja magistrütõie välläsortimisõs aastagast 2015. Konkursilõ om säitsme aas-

taga joosul joudnu' 28 tüüd: 17 bakalaurõusõ- vai tuuga' võrd-sõt lõputüüd, katõsa magist-ritüüd ja kolm gümnaasiumi uurimistüüd.

Kiä taht Kiige Lüüli, Parkeri Roberti, Vinkeli Hanna Maria ja tõisi konkursilõ saadõt tõid kaia' vai lukõ', sis nuu' omma' vällätrükitült olõmah Verska külästuskeskusõ – kindral Reegi maja raamadukogoh.

Kae' perrä!

■ Kogoh olõvit üliopilastõid saat lukõ' Reegi maja raamadukogoh, inne saat vällä trükit tõie nimekirja kaia' Seto Instituudi kodolehelt <http://www.setoinstituut.ee/uliopilastoode-kogu/>.

Eräkogo pilt

Kokko om Reegi maja raa-madukogoh olõmah üle 200 üliopilastüü, alostõh semina-ritõiest kooni' doktoritõieni' vällä. Tuuh üleilma tävveste unikaalsõh kogoh om väiga' huvtavvi ja väärtuslikkõ uuri-muisi, minkõst kõgõ vanõp om aastagast 1932 ja kõgõ vaht-sõba' aastagast 2021 – 90 aas-tagä jago kogot ja kirotõt tiid-misi, tulõmuisi ja järeldüisi!

Katõh keeleh latsiraamat

KAMBRIMÆE EVI

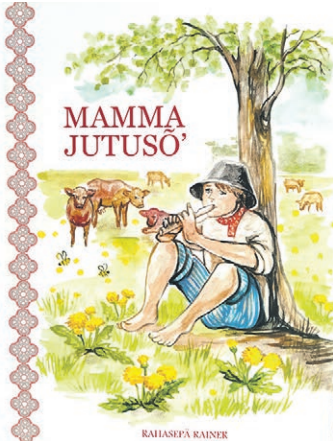
Rahasepä Raineri kirotõt raa-madu „Mamma jutusõ“ iih-sõna ütles, õt jutusõ' omma' kõnõldu' kiränigu vanaimäl, mõnt juttu om tä umalt puult kohendanu'. Tuu and lugõjalõ mõtõlda', õt kost tuu piir lätt, koh om kiränigu hindä luudu, koh mamma perimusõ'.

Jutu' omma' huvtava', olõs nigu õgapääväelost – üts koo-lilats ütël „nagu päris“ – a õgah jutuh om ka midägi muinasju-tulist. Ka om opõtlik osa seeh: kuis paiupilli tetä', midä lam-bavillast tetäs, ku' hüä om ter-vüsele kurõmari jne.

Tähelepanu pööräsi' jutusõlõ „Sepp, kinkõst sa Rahasepp“. Jutus seletäs latsõlõ arvusaadavalt ar', kuis sada aastakka tagasi šoo väärnimmi pand-minõ käve. Peris oppõmater-jal! Ku kiränik nii ilosahe kiro-tas uma nime kotsilõ, kost tuu tull', siss või luuta', õt mõnigi lats nakas huvvi tundma, kuis timä pereh väärnime sai. Vai nakas esi' vällä mõtlõmma tuud.

Tõistmuudu om ka jutt „Mille kägo kuuk?“ Jutusõh omma' käoimä ja -esä huulva' vanõmba'. Kägo om peetü' kõikaig säändsõs „rongaimäs“, kiä pojõst hooli-i, a raama-tuh om kujotõt järgläisi peräst murõhtavas tsirgus.

Jutusõraamadu kiil om suu-peräne, liisnalt pallõ olõ-i säänsit sõnno, midä latsõ'

tiia-i. Ja ku' õi tiia'ki', saa raa-madu ümbre käändä', tõõsõlt puult perrä kaia' (leheküle numbri' omma' mõlõmbal puul nuusama'). Koolilatsilõ, kinkõlõ šood raamatut näütsi ja loi, miildü säändsõ kujoga raamat väiga. Tunti ka huvvi, kuimuudu kats eri puult kokko saava'.

Ar' õi tohe' unõhta' väiga ilosit pilte, nuu' om joonstanu' Metsaluigõ Epp – omma' jo pildi' latsiraamadu man päätähtsä! Pildi' omma' elolidsõ', nii nigu inemisõ' ja eläjä' vällä nägevä'.

Mändsele iäle siss šoo jutu-sõraamat passis? Mu meelest mitte kõõ vähämbilõ, a' nuilõ, kiä' jo maailma asjo vasta huvvi omma' tundma naanu'. Ka esä-imä' võisi' lukõ', vaest tulõ siss miilde, midä näide vana-vanõmba' omma' kõnõlnu', siss saava' ummilõ latsilõ edesi kõnõlda'. A õt nuu' jutusõ' kaotsi õi lääsi', pankõ' ka kirja!

Edimäne välläkutsõh raamatuhe pilte joonstamisõl

Ütel ilosal pääväl võtt' mukka' ühendüst Rahasepä Rainer. Tä küüsse, kas ma teesi' timä vaht-sõhe raamatuhe pildi'. Õt raa-mat om latsilõ mõtõld ja seto keeleh. Ma palssi mõtlõmisaigu ja mõnt jutust lukõ'. Jutusõ' olli' hüä' ja lõbusa' ja mu pääh naksi' pildi' juuskma. Niimuudu nakaš pääle mi kuuhtüü ja mu edimäne välläkutsõh raama-tuhe pilte joonstamisõl. Nailõ hüvvile jutussilõ oll' peris rassõ mu pääh juuskvidõ pilte siäst kõlbulikkõ lõüdä', a üteh Rai-

neriga saimi hakkama. Tä selet', õt mântse' piasi' seto raamadu pilte pääl olõma rõiva', huunõ' ja muu. Nii tull' mul ka huvi seto värgi vasta ja kuuhtüü läts hõste. Mullõ miildü, õt mõnõh jutusõh oll' tunda' parhillast aigu ja täks tuu oll' Raineri hindä looming, mis väega hõste kõl-bas kokko timä mamma jutus-sidõga. Vana ao jutussit om raa-matuh katõsa ja Raineri vällä mõtõld opõtlikkõ lugusit kolm. Kaegõ', kas tunnõt naid ar'?

METSALUIGÕ EPP

Pässä pandas isoga'

Rahasepä Rainer

Molõraamatuhe kai, näi, õt Kajalt laigi sai, päässäpandjit oll' ka tõisi, a kas naid ma tunda' võisi'.

Mul oll' Jurka pandnu laigi ja ka Piitre, Kati, Saidi, üttegi naist tunnõ-õi ma', a päässe pandva' isoga'.

Laigi sai, ku sattõ lätte, ulli näoga taiva vahtsõ, hulga laikõ pantu ritta pildi pääl, koh viska sitta.

Laik om eski pantu sinnä', ku ma pörknit pindrelt vinnä, pallõ päässe saanu skriin, ku mul pildis sitasiin.

Mõtli sis, õt kuis kül' nii minno tuntu hinnati, a sis mõttõh pilti näi – piagi valimistõ päiv.

Selge sis, nä mille laikva', hellü mu käest nimä' tahtva', minku-ui ullist, olkõ' hüä', ma vali nii, kuis ütles süä.

Seto Köögi suvi ja süküs

MALKOVI PILLE

MTÜ Seto Küük iistvidäjä

Inne suurt Seto kostipäivä augustikuu keskpäigah oll Seto Kunigriik. Edimäist kõrda mi kamandi kunigriigih tuuga', õt pääle kunigriigi meistridõ saasi' meistridõ laahvkah ka' MTÜ liikmõ' umma kraami müvvä'. Riiooli' sai' nii meistridõ ku ka' liikmidõ väiga' hüvvä kraami täüs, oll sõira ja leibä, oll taari ja veini, oll piirakit ja präänkit.

Päävä alostusõh oll meil hirm, õt kas mi jovva kõik tuu kraami ar' müvvä'. Kõik kaup oll päävä lõpuh külälisi kõtuh ja küläkostis ütõh ostõt. Erinevi-dõlt tegijilt oll säidse erinevvä sõira, leibä tull viielt pagarilt. Säntse asaaajamisõga' sai šool aastagal mi esindüsmüügilett ilostõ kooni' õdagoni' kaubast, liikmidõst ja meistridõst kõnõldõh ja kitteh tegevüseh olla'. Õkkapitõh muudatus õnnahtu!

Kõrraga' päält kunigriigi-päivä järgmätsel nädälil oll IX Seto kostipäiv, koh oll

Seto süüki-juuki, nail om lüüki!

Sundelli Harri pilt

rekordarv kohvikit – 21. Suurõ jovvuga' sai' ettevalmstusõ' tet-tüs. Külälisõ' kiti' kõiki kohvikit, süüke ja juukõ ja lubati järg-mätsel aastagal vahtsõlt tulla'.

Erilitsõlt tuudi vällä Harrõ-oro Hämmätüs ja Hoolõline Süllem. Edimätsel kohvkul oll eismuudu hangu otsah küd-set liha. Hoolõlise Süllemi man miildü väiga' latsi ütehaard-minõ tegemisi mano, mit-

mõmaigulitsõ' ja tervüsliku' söõgi'.

Kokkovõttõh või üldä', õt šool aastagal käve erinevidõh kohvkidõh 300 kooni' 900 külä-list. Vastavalt tervüseamõdi ettekiirotusõlõ oll kohvigu-pidäjl külälisi täpne märk-minõ organiseerit. Šoo aas-tagä sündmüs lõpõtõt ja kõr-raga' naksi' mõttõ' liikumma jo järgmätsõ aastaga juubõli-

kostipäävä poolõ. Pias kind-lahe midägi' eismuudu vällä mõtlõmma, kõiki hüvvi kogõ-muisi kasutamma ja lõüdmä vahtsit võimaluisi sündmüs erissagamatsõs tetä'. Kümnes Seto kostipäiv pias saama huv-tav ja juubõlihõngulinõ.

30. septembril oll MTÜ Seto Küük iistvidämisõl hoidistajidõ meistrikläss, jaeti ütstõõsõlõ tarkuisi ja anti nõvvo, kuvva-muudu talvitsõl aol hindä söõ-gilauda rikkabas tetä'.

Oktoobrih, seto nädäli aigu, mi võta teemas sõira. Mi kutsu kõnõlõmma Maaelominis-teeriumist tiidä' inemisõ, kiä seletäs meele geograafilitsõst tähisest ja tuuga' seonduvast. Mi kutsu kohalõ ka' kunig-riigi sõirameistri', maidsami ja annami nõvvo, kuis sõira tetä'.

19. oktoobril om Põltsamaa Kultuurikeskusõh Lõunõ-Eesti Toidukonverents 2021: (Maa) ettevõtlus ku elustiil – amatõõ-rist professionaalis. Setomaad esindäs Ostrova Mari.

Tegusat ja värmilist sügüseagu!

Seto lipuga' jalgrattal ümbre Eesti, 7.

Alostus veebruarikuu leheh.

**RÄNI HELE
KAURI AARNE**

**Kuvvõtõistkümnes
päiv, 30.06**

Hummok naas pääle tugõva tuulõga' ja korju' ka' saopilve'. Hummogunõ kõrrastaminõ tett ja naas tibama. Hele tekk paar palvõht taivaesä poolõ ja päiv tullegi' vällä. Mi sai laagri kui-valt kokko panda' ja lätsi tiile. Plaan oll jouda' Kauksihe. Aarnel oll plaan jouda' kindlahe Kauksihe, meele mõlõbalõ oll sügäva ja hüä jäle hinge jätnü' Kauksi Ülle üteh uma kaasa Riitsaarõ Evariga'. Näil om nooruslik, andõkas, tark ja torõ kooslus. Tuuperäst tahtsõ Aarne kindlahe Kauksi-nimelidsõh kotusõh ar' kavvu'.

Meil tull pia 4 km kavvu' killustigulist tiid piteh, koh saa-as sõita', liisnalt kõvastõ raput ratast. Sis sai edesi sõita'. Mäntselgi' aol vihmatõsilga' joudsõ' Jõuga-Ruudi tii pääl mi kottalõ ja peenõkõnõ vihm leot meid varbavaihõni hämmest, meil nakas kolm. Kooni' Jõhvi-Tarto-Valga suurtiini' olõ-õs üttegi' bussipiätüst õga vafaalost.

Tammõtagodsõ bussipiä-tüse man Aarne tunnõ-õs inäp sukugi' ummi kässi. Oll vaia tetä' hädäpiätüs. Hangunu' ja halutava' sõrmõ' tulõ-õs peräst pidurdamist käepidermidõ külest vallalõ. Läts puul tunni lämmüstämist-võimlõmist, ku tä jäl' sai minnä' juhikotusõlõ. Iisaku tanklah teimi piätüse, kuivssimi, ostimi keeduvett, kuna mi hindäle sobivat gaasi priimusõlõ õks olõ-õs löüdnü'. Aarne sääd ratast parebahe kõrda, pand valgustit mano ja sis lätsimi edesi. Hämoga' joudsõmi Kauksihe. Mi löüdsõ telkmiskotusõ, panni hämme' rõiva' kuioma ja jäimi magama. Illos kotus oll. Kuki' telkmisplatsi' olli' meele lähkoh, a inemisõ' sekä-äs, saimi olla' tsuut erälde. Sääll oll olõmah nii vesi, tulõasõ ku ka' WC. Mi olli sõitnu' umbõs 42 km.

**Säitsmetõistkümnes
päiv, 1.07**

Hummok. Asju kokkopand-minõ. Kõrrastaminõ. Tubak oll

Matkaja' järve veereh.

Kauri Aarne kogo pilt

otsah. Aarne võtt rattalt haagisõ' külest ja käve 5 km poo-dih, kost sai tubakut.

Mi otsõ kotust, kost saasi' keevät vett vai priimusõ jaos gaasi ja oll vaia telefoni laati'. No taha-as mi hindä katelokkõ ja tõisi potsikit kuigimuudu tahmatsõst tetä', ku kodo jo nii lähkoh. Soo või olla' kül' pirtsutaminõ, a nii tuu oll.

Mi otsusti kavvu' Kauksi rannah sõögikotusõh. Kotus, kohe mi juhtu, oll täks ehiet 80ndäil. Luudus oll illos, sõögikotus oll nii ku söökla ja pia kõik sõõgi' olli' jo menüüst maaha tõmmadu'. Ruug, midä mi sei, tuuga' saa-as kottu täüs, õga ka' olõ-õs täl hüvvä maiku. Teenindüs oll ka' nii, ku oll. A kuuma vett mi sai ja lahustuv kohv ai päähalu ar'.

Mi lätsi edesi. Müüdä Peipsi viirt oll vähäbält jalgratta jaost hüä sõita'. Liiklus oll rahulik. Mi tahtsõ õdagust jouda' kohegi' Alatskivi kanti, a saatust tahtsõ tõisildõ. Mi olli saanu' tsuut sõita', umbõs 10 km inne Mustveed läts Nefretete haagisõ kumm puru. Aarne kül' mõtõl, õt vaest kuvvagimuudu teipi' ja edesi Mustveehe ar' sõita', a tuu mõtõh mullõ sukugi' meelü-üs.

Mi uurõ Mustvee puutõ ja Aarne löüdsõ kotusõ, kost saasi' vahtsõ õigõt mõõtu kummi. Tä võtt haagisõ ratta maaha ja nakas hääletämmä. Mi Nefretetega' jäimi tiiviirde uutma. Önnõs sai Aarne ruttu massina pääle. Peräst viil naarimi, õt täl

oll pilisejävest säläh, minkõga' tä näkk vällä poltsai vai kinkõgi' tõõsõ asapulga muudu ja täks tuuperäst tettigi' ruttu piätüs. A läts umbõs kats ja puul tunni, kooni' tä vahtsõ kummiga' joudsõ tagasi. Teno inemisilõ, kiä' timmä avidi', mõlõba' olli' Tarto inemisõ' nimmiga' Kuno Kingo ja Kalev Mõru. Nä sai' teno märgis ja suvõniiris Seto Panga rahatahe üteh kutsõga' tulla' kunigriigipääväle.

Mi sai jal' edesi sõita'. Ku Mustvee sai läbi, sis Kalamihi maja man läts jutus sääll puhkavidõ Ida-Virumaa kaevuri-perridõga', kiä' tahtsõ' miika' pilti tetä' ja uurõ' mi üritüisi. Hele vindläisi ja muulaisiga' väiga' sõbralik olõ-õi ja Aarne kõnõl näidega'. Latsõlõ anti üteh karbitäüs maaskit ja küpsisit.

Mi lätsi edesi. Oll väiga' illos ilm, sõita' oll hüä, tii oll ille ja sis mi näi tumõhit pilvi lähebähe tulõvat. Varju otsi' niipia olõ-õs kostkilt. Oll jo illanõ õdak ja paarkümmend mintat pääle tumõhidõ pilvi nägemist naas ullidu kõvva vihma sadama. Hele ja Nefretete joudsõ' keebi' pääle tõmmada', samal aol, ku Aarne helist edimätsõ numbri pääle, mia oll pant tii viirde kämpingu märgi ala. Tuu äkilinõ vihm oll kõva, a läts ka' ruttu üle. Aarne rõiva' olli' läbihämme' ja piloot „hangu ar'“. Edesiminekk oll ilmvoimalda.

Aarne vaband nii illadsõ helstämisõ peräst ja pallõl lupa

telk üles panda'. Lubati. Kuki' torisõdi parralt.

Hele oll segähüseh, õt mille ineminõ pand telefoninumbri, tegeles majutusõga' ja sis torisõs, ku ilda helstedäs. Tiilisi teenindamisõga' tegelev ineminõ tohisi-i kül' sääne olla'. A hummogu, ku mi näi, määne ineminõ oll, sis paistu asi viil inäp vastamiilt.

Mi panni telgi püstü ja heidi magama. Aarne saat viil sõnumi, õt raha massami hummõnõ hummogu, kuna umanik pidi nii ku nii hummogu tulõma, õt platsi niitä'. Mi kül' tuust moro niitmisõ mõtõst väiga' arvu saa-as, selle õt haina korgus platsil oll kohki' 4 cm, a õks õgaüts umamuudu. Mi jovva-as tuul pääväl sinnä', kohe mi tahtsõ jouda'. Jäimi ilda õdagu pääle ja vihm jätt meid Tedrekülä kanti, sõidõd oll ca 52 km + Kauksi ca 8 km põigõ sõögikotsõhe.

**Katsatõistkümnes
päiv, 2.07**

Mi sai uma asä' kokko, jei kohvi ja oodi turismiasutusõ umanikku. Umanik joudsõ Tartost kohalõ suurõ maasturiga'.

Jo vällänagemisõ perrä paistut-us tä olõvat miiltpiteh. Edimält tä tii-is meist vällägi', sääd platsi pääl lippa üles ja peräst uhkst, õt sool aastagal om näide riike esindäjä' täl sääll kaunu'. Ja näteh, õt meilgi' uma lipp rattarongi küleh, sis tiat, õt pias ka' Seto lipu ostma.

Tuu ummamuudu ineminõ tull miika' uma platsilõ kõnõlõmma nii, õt sõit massinaga' kümne meetri kaugusõlõ, uma kalli, väiga' lühkos põet moro pääle.

Hele mõtõl huviga', õt kas tä uhkõldas massinaga' vai pelgäs massinast vällä tulla'. Tõuuda miis oll ni nakaš kõrraga' Aarnele ka' epistlit lugõma teemal, kuvvamuudu piat õigõhe matkamma, õt laagri piat olõma püstü ca kell 8 õdagu, sis tulõ kaia' tuld ja pääväminengut ja sis telki magama. Uhkustõh, õt tä om eloh pallõ matkanu' AUTOGA'. Ütel viil mano, õt Aarne om vastutustundõtu, õt lats ka' viil üteh.

Ma', Hele, olli tuhat kõrda loodusõlõ tenolik, õt ma olli naane ja võidsõ hillä olla' ja pia-as timäga' kõnõlõmma, selle õt tuud kõnõlõmist olõ-õs hää kuulda'. Ku ma olõs pidänu' kõnõlõmma, sis olõs asi tuhat kõrda poganabast lännu', tuuperäst ma hoiigi kiilt hambidõ takah.

Tuu ineminõ kassiire viil sisse 15 euri minkõgi' iist (9 tunni timä maa pääl). Peräst viil heigot, õt täl tuu 15 euri lätt kõik massina ja morotraktori paaki. A siski' tuu oll elä-müs – matkal näet õgasugu inemisi. Ma olõs nii tahtnu' timält viil arvõht küüsüdä', a samah võti naases olõmisõ kohustust kõgõ tõtsitsõbalt ja suuvõ õnnõ ruttu ar' minnä'.

Mi joudsõ säält platsilt kipõlt Kallastõhe ja säält tull ruttu hüä elämis, nimelt retronäütüs. Tuu oll sis edimäne ja viimäne kultuurnõ üritüs, midä mi matka joosul külästimi. Uhkõ näütüs oll ja tuu mass veidebä ku telkmisplats, koh mi viil sõimadagi' saimi.

Edesi Kallastõ poolõ. Ehtsä retro ja nõukogodõ aigu miilde tulõtav. A üllätäv ja hüä oll tuu, õt peräkõrra mi sai ehituspoodist gaasi, mia mi priimusõlõ kõlbas. Mi tei kohvi ja sei, midä puut pakk. Müüjätädi' olli' morni', nii ku üte' kõrralitsõ' tüüinemisõ' piatki' olõma.

Poodi vastah oll avalik plastkaimla, minkõ sisu oll sääne, nii ku olõs määnegi' rockfestivali viimäne hummok, ja plastist käimla kõrval, koh vaest oll määnegi' kohalik müügiplats, sääll jorisi' mehe', kinkõ ikä näide näo' kõrraga' kindlahe tiidä' anna-as. Ja näide kiilgi' anna-as vällä näide rahvust. Tuu kõik kuvvagimuudu tekk

tujo parebas, sobitu kõik nii hõste külästet näütüsegä' ja hummogunõ jälle elämis jo läts meelestki'.

Mi lätsi edesi ja jäl' piinas meid kuumus.

Maantii pääl pidi meid kõrras kinni Alatskivi abivallavanõp, kiä meist uma valla lehe jaos pilti tekk ja tervit meid hindä valda joudmisõ puhul. Ja jäl' sõidimi edesi.

**Ütsätõistkümnes
päiv, 3.07**

Alatskivi. Siih mi tundsõ ar', õt mi olõ joudnu' tagasi Eestimaalõ ja tagasi hindä aigu. Tävelik kontrast Narvast naatõh.

Edespidises täks Peipsi kaldõviirne jääski' meele positiivsõna miilde Alatskivist naatõh. Alatskivi mõis ja mõisapark miildü' meele tävveligult ja avalikku kuivkaimlat anna-as halvahaisulitsõ plastputkaga' kõrvotagi'. Teenindäjä' joudsõ' jal' naarahutta' ja kõik oll hoops tõistsagamanõ ku paar innist päivä. Samah, ku meil müüdä lännu' päivil olnu-us kumm katski lännu', sis olõski' roosa võltsarvaminõ jäänü' kõost Peipsiveerest.

Mi lätsi edesi, uurõ viil Kavastu nn praami ja sai tiidä', õt järgmätsest hummogust tege praam pääle kõrrastustüü edimätsõ sõidu. Kipõt inäp olõ-õs kohegi' ja mi võidsõ vabalt ja rahulitsõlt Kavastuhe vändädä'. Mi joudsõ kohalõ valgõh ja saimi telgi panda' püstü õkva sadamahe.

Huvtav oll Kavastu sadama toimuõtuksi kaia', kuvvamuudu paatõ õdagu vällä tõmmatas ja hummogu jäl' sisse tougatas. Õdagutsõ üllätusenä tundsõ üts kalda pääle joudnu' paadimiis Aarne ar' ka' peräst viimäst tüüalast kokkosaamist Talinah veerändsaa aastaga takast.

Sis tull mi ratast ja reisiseltskunda uurma hulga keskälitsi naistõrahvit. Nimä' kõnõli' hindä üritüesest – kunagitsi malevakaaslaisi õga-aas-tagatsõst kokkotulõkist ja reismisõst Eestih. Muidogi' jää-äs nä ilma ka' külläkutsõst Setomaalõ ja Kuningriiki. Peräst pikält sai näidega' kõnõldus ja kiholaisi sõõdet. Peräkõrra mi hiitsi sadama helüde ja valgusõ saatõl magama.

Lätt edesi järgmädseh leheh.

Kultuuriperändi märgistüse mõõ

KUUTMA KRISTIN

Seto leelolõ om ant märk olla' kultuuriperänd. Kas ja kuvvamuudu tuu leelot mõotas? Ku sood silti olõsi-i, mia sis olõs tõisildõ ja kinkõ jaos? Seto leelo olõk ja saais olõs tõistsagamatsõs lännu' niikunni, elo jo liigus ja ilm püürles seto inemisi ümbre rutuba ja rutuba.

Mi tegele säntsidiõ küüsümüisiga' Tarto ülikoolih vaimsõ kultuuriperändi rakõndusuuringidõ UNESCO oppõtõoli. Mi kohusõs olõ-õi kaitsmis-tegevüs, tüürühm päämätselt

kaes, kuvvamuudu asä' läävä' erinevil tasandidõl ja kiä toimuvat kujondas ja kuvvamuudu.

Kultuuriperändi teema om Eesti riigih kultuuripoliitiga vidäjäilõ tähtsä, sooh valah om tahtminõ ka' rahvusvahelitsõlt vällä paistuda' ja vastavidõh programmõh üteh lüvvä'. Nii ühinedi 21. saandi edeotsah UNESCO vaimsõ kultuuriperändi kaitsõ konventsiooniga'.

Ma olõ perimüsuuringidõ tiidläne ja kultuuriministee-riumi saadõt eksperdinä saanu' lähkost kaia' kultuuriperändi-suunalitsõ rahvusvahelitsõ ja

riikligu tegevüskava kujonõmist. Kuvvamuudu kultuurinähtüisi pandas lahtridõhe ja mõõduvõtmisõ jaos vormistõdas vai juhitas ja kõrralddas. Tõõsõ poolõ päält ma olõ nannü' seto leelo luku lähebält kõgõ inäbä tuul aol, ku minevä saandi lõpukümmendidõl olli eis' ansamblidõh Hellero ja Leegajus, koh hingega' minti vanõba rahvalauluga' väigagi' süvvä. Teno noilõ kogõmuisilõ saigi' Tarto ülikooli mano tett UNESCO oppõtõul, õt mõtõlda' ja arota' perimüse kotusõ üle parhillatsõh ilmah.

Kultuuriperänd om uma

olõmusõlt keerolinõ määrät-lüs – ütelt puult andas nii eishindästmõistõtav ja väärtüstäv hinnang, õt nättüs jääsi' alalõ, nii kuis oll innevanastõgi'. A samah om õks tego vältõstpuult märgistüsegä', minkal joudu ja mõotust nõsta' vällä, muuta' saiskusõrda.

Kultuuriperändi seletäminõ and edesi õgal juhul hoiakut, tuuh om nii võimalus ku ka' vastutus. Võimalus saia' laebat tuntust ja luuta' riigi abilõ. A riigi perändipoliitika mehhanismi' ja kogokunna huvi' pia-ai kokko minemä, selle õt leelokogokunna sisemäts'e

vajadusõ' näütäse' hinnäst mõnõ ao peräst.

Keerolitsõlt mõotas kultuuriperändi olõkit tuugi', kuvvamuudu tuu toimis elotegevüse üte osana täambätseh pääväh, koh tähtsäts paikkondligu elo mõotajas om turism. Majanduslik puul taht täpsebät mõtõstämist, selle õt leelotaminõ om keerolitsõlt kõüdet elätüslätidõ ja sissetulõkidõga'. Tuul samal tegevüsväläl paistusõ' vällä vahtsõba ao rahvapeo' ja lava pääl esinemisõ raami', minkõst paistus vällä umakõrda vastaolu leelot kandva vaimsõ ilmaga'.

Arotamisist tull vällä leelokogokunna tunnõtusõh lahet – nii mõntki' nätäs tõisildõ eri paikkondlikõ kõüdüste ja eri iäh leeloinemisi puult. Kindlahe oll vaia ummist saiskusotussist kõnõlda', õt nii uma' tähelepä-nõgi' vai tundmisõ' saasi' vällä üldä' nii leelopargi juhi' ku ka' laulusõbra'.

Nuidõ vastaossa tähelepandmisõ jaos ommõgi' vaia säntsit kokkosaamisi, koh kaia' üle, mia om olnu', õt läbiele-tüst saasi' laep pilt. Õt muu-tuisi väikobist palost jaka' ja samah panda' tähele ka' vahtsit võimaluisi.

Seto laulust leelokonverendsil

20.–21. augustil korjuti Obinita puhkõmaja saali, õt katõ päävä joosul mõtõlda' aoh tagasi ja kõnõlda', kuvvamuudu parhilla' seto laul vai leelo helises Setomaal ja muial. Kas oldas tuuga' rahu, kuis om ja kuis inne om olnu'?

SARVÕ ÕIÕ

Seto Leelotarko Kogo

Kõnõli' tiidläse' ja laulunaase', õgaüte jaost oll aigu. Kõnõldi väigagi' ausalt ja süädest, julksi' nuuki' kõnõlda', kiä' pelgäse' suurõ rahva iih ummi mõttit vällä üldä'. Tuu näütäs, ku tähtsä viil om seto laul, ütskõik, kas õgapäävõtseh eloh vai lavapääl lauldõh.

Tulõda miilde, õt 2009. aastaga 30. septembrist pääle om seto leelo UNESCO vaimsõ kultuuriperändi esindusnimekiräh. Kümme aastakka om inõmisõ eloh hüä pikk aig, ka' õgapääväne elo joud tuu aoga tõist-sagamatsõs minnä'. Nuu', kiä'

omma' sündünü' tuul aasta-gal, võisi' täämbä olla' jo suuriga' ria pääl laulmah. Ku pal-lo näid om?

Jutatamisist tull vällä, õt lauluria pääle om tult suurõst pääst, ku hindäl om tulnu' iso seto laulu laulta'. Kotost väiga' inäp laulutarkust ja keelemõistmist üteh tulõ-õi. Nii õt laulupargikõsõ' omma' leelotarkusõ oppaja' ja ka' kõõ tuu oppaja', mia kau laulmisõga' üteh ja kokko – seto kultuur.

Üts asi om opada' ja mõista' ilostõ nuutõ piteh laul ar' oppi' ja laulta', a tõõnõ ja kolmas ja neläs puul om saia' tiidä' ja läbi hindä pruumi' arvu saia', õt mille säntse' laulusõna' om tett, mille ja kuis säntse' rõiva',

kuis helü, takt (rütmi) mõotas laulu ja tandsmist jne. Midä sügäväppä tahetas ja mõistõtas taadõpoolõ kultuurijuunt piteh minnä', tuud inäbä seto muudu nakas ka' laul helisemmä läbi sõnnu mõttõ.

Kiil, kiil ... miil, miil ... Laulu-sõna' opit päähä, a kuis sa näid uma helüga' vällä laulat, tuu tege laulust kõrdapiteh laulu. Keeleh om väiga' vannu sõnnu, om õgapäävõtseit sõnnu, om viguritsi sõnnu, om vahtsõao sõnnu vannamuudu kääne-tüisi, minkidõga' saat õgapäävõtset ummi mõttit vällä üldä', ku om kinkõgagi' kõnõlda'. Ku om! A sagõhõhe olõ-õi. Ka' mõistja kiil rostõdas, ku sa saa-ai huult pitä'. Kõnõlõminõ om päätähtsä. Helü tulõ kõnõlõmisõ pääle.

Midä laulõtas? Midä ma laula? Mille ma laula? Koh ma laula? Kuis ma laula? Kinkõga' ma laula? Kõik nuu' küüsimisõ' juuskva' tsiira-viira pääst läbi.

Olõ-õi inäp külä' täüs laulusõnnu, olõ-õi elo' täüs laul-mõttit. Mõttõ' lää-äi kokko, lää-äi ütte juunt piteh. Edesi julga-ai parhilla' šood rita piteh mõtõldagi' ...

Lavalavva' omma' üte' laulmiskotusõ'. Lavalt lätt helü traatõ piteh kavvõndõhe. Laval omma' uma' nõudmisõ' ja sää-düse': kuvvamuudu olla', midä ja kuis saat ja võit sääl laulta'. Lava helütoro' hoitva' laulja' uma mõõ seeh.

Ku vaba om laulunaane? Kas tä piat olõma kindlahe kinkõgi laulupargih? Ku om võõras laulunaane, sis vaest lää-äi helü' üttemuudu helisemmä, laulusõna' kokko kumisõmma? Võõrast vai tõist taheta-ai ummi mano. Om säänestmuudu vai olõ-õi? Kuis kiäki' om tõisi mano võõdõt vai olõ-õi võõdõt? Nõo' olli' ja omma' mõtlõmisõ ja küüsimisõ kotusõ'.

Kõkkõ šood ja inäbätki' jovva-as katõpäävõtse kuuh-

olõmisõga' kõnõlda' ja arota'. Hulga sai kõnõldus, a viil inäbä jäi kõnõlõmalda'. Seto leelo UNESCOh – kuis tuust om leelolaulukõsõlõ api vai mää-nest api olõs vaia, õt laul hääsi-i vai lääsi-i väiga' tõistsagamatsõst. Õt naatasi-i õnnõ pillega' üteh laulma, a õt õks olõs laulu ka' elolitsõlt vaia, saiasi-i kokko õnnõ tuuperäst, õt lavapääle laulma minnä' vai kohegi' kavvõndõhe lauluga' reisi'. Tuud kõkkõ oma ka' vaia, a tuu pias-i olõma kõgõ tähtsõp.

Leelokonverendsi läbisaamisõga' saa-as ja saa-ai otsa arotamisõ' ja kõnõlõmisõ'. Tarto Ülikooli man vaimsõ kultuuriperändi rakõndusuuringidõ UNESCO oppõtõoli hoitja Kuutma Kristin oll konverendsil ja timäga' kuuhtüü lätt edesi. Sama nii om Kirändusmuusiumiga', kost oll kohalõ tulnu' Kalkuni Andreas ja Orase Janika. Kõik nä kõnõli' konverendsil.

No', ku tuust kokkosaamisõst om mõni päiv müüdä lännü', tulõ nõid mõttit kirja pandõh pääle tunnõh, õt säntsist liht-sabamoodulitsi jutatamisi om meele kõigilõ vaia. Mille? Mi elä liisnalt lajah ja kokko saa õnnõ mäntsegi pido aigu, ku mi kae, kuvvamuudu ja midä tõõsõ' laulva', a tahasi' tiidä', õt kuvvamuudu kinkõlgi' lätt, kuis eletäs ja oldas, midä mõtõldas. Õga-päävõtseh eloh mi saa ka' tuu jaost kokko, õt kõnõlda', miilde tulõta' ja vaest säänestmuudu eiski api saia', õt kuis lääsi' hummõninõ päiv parebahe.

Ma süädest tennä kõiki, kiä' võti' vaivast ja tull'i kokko ja kõnõli' puhtast süädest, õt kuvvamuudu oldas ja midä tetäs, midä oodõtas.

Seto leelokonverents sai kokko kutsutus ja peetüs teno Seto Leelotarko Kogolõ, Seto Kultuurifondilõ ja Tarto Ülikooli kultuuriitiidüisi instituudilõ.

Leelokonverendsi mõttõpalakõsõ'

ORASE JANIKA

Leelo eis' ja tuu, mia om leelo ümbre, lätt kõikaig tõõsõst. Tuu tull konverendsi õgast kõnõldust jutust vällä, ütškõik mäntsest nulgast kaeti. Kuutma Kristin pand tuu, mia toimus Setomaal leeloga', kõõ ilma traditsioonõ taustalõ. Hindä ja uma kultuuri näütäminõ turistele käävä' täämbätsel pääväl üteh õga alalõ jäänü' vana traditsiooniga'. Seto leelo om üts jago majandusõst. Leelotargol ja poliitikidõl om vaia pallo tarkust, õt šoolõ kõõlõ kaemalda' vai šoo kõõ abiga' hoita' õks edimätsõ kotusõ pääl sisulidsõ' väärtüse'. Raha, mia tulõ kultuuri näütämisõst, pias toetamma kogokunna ello, sisulisi tegemisi, mia' avitasi' kultuuri ja kogokunna traditsioonilil väärtüsil püsümä jäiä'.

Kiä om täämbätsel pääväl leelokogokund, kuvvamuudu tuud hoita' ja kasvata'? Kindlahe om päämätses tugisambas jo parhilladsõ' leelokoori'. Konverendsil sai kuulda' mitut hüvvä ülekaehust koorõ tegemisist. Kõigih nuuh väigokõisih umanõolisih kogokundõh hoiõtas traditsioonõ, a samah toimus huvtavvi otsingit ja muutuisi. Tegeligult olõs põnnõv õgal konverendsil saia' ülekaehus kõigi leelokoorõ parhillatsõst saist, a sis pias mõtlõmma, mäntseh formaadih tuud tetä', selle õt täüspikä ettekandõ jaos kõigilt tegutsõvidõlt koorõlt jakkusi-i täks aigu.

Leelokogokunna kasvatomisõlõ om pühendünü' Valgu Meel, kiä kõrraldas aastagast 2015 Lummo Kati laululaagrit. Laagrist om sündünü' hüä vahtsõnõ Lummo Kati laulukuur ja mia viil om tähtsä, laagri om kasvatanu' inemisi, kiä' tahtva' ja julgasõ' laulda', kiä' pia-ai leelot mäntsestki' võõras kättesaamadus raketitiidüses. Laulu-laagri om hüä näüdeh tuust, kuvvamuudu saat ühendä' traditsiooni ja täämbätsõ päävä opmisvormõ: tunnih optas

vannult targolt leelonaisilt ja ka' tiidläisilt, ütidsil pidoõdakil optas tegutsõvilt leelokoorõlt ja šookõrd saadi ka' kirmasõkogõmus Saatsõh. Latsõ' omma' leelo seeh, nä opva' laula, a viil tähtsõp, saava' üteh kogõmusõ, kuvvamuudu täüskasunu' süä-mest leelot opva' ja laulva'.

Laagri om väiga' populaarnõ, pallo' tahtja' jäävä' ussõ taadõ. Ku parhilla' sääne laagrivorm toimis, sis pias otsma võimaluisi säntseh vormih opmisvõimaluisi mano tetä' ja vahtsit ütehkiskvit leelo edesiarõndamisõ vormõ otsi'. Ka' olõs vaia nuid, kiä' mitte õnnõ tunnõ-õi leelotraditsiooni õgast külest, a mõistva' tuud ka' erinevä tautaga' lauljilõlõ edesi anda'. Leeloopmisõ õgakülgne toetaminõ pias olõma kogokunna iist saistvõdõ poliitikidõ huvi ja vastutus.

Leelokogokund olõ-õi õnnõ etnilitsõ' seto'. Täämbätsel pääväl om nii ka' tõisi huvtavidõ traditsioonilisi muusigakultuurõga'. Ütel't puult olõs illos, ku leelo, tuu kallis varandus, liigus õks hõimu piteh. A tõõsõlt puult om lauljit ja üldisõmbalt, leelost huvtõ ja huulvit inemisi om jo vaia. Mitte-setost leelolauljast saa-ai kõrraga' seto kultuuri kandjat, selle õt leelo om õnnõ üts jago mitmõkülgsest rikkast seto kultuuri. A nii kuis Sõsarõ laulja Ene Lukka-Jegikjani jutust hõste vällä tull, võiva' säntsist lauljist saia' leelo iistkõnõlõja', ummamuudu „tõlkja“, kiä' mõistva' tuu väärtüisi selgitä' mitte-setokõisilõ – a vaest ka' leelo-kavvõlitsilõ setokõisilõ.

Lõpõtusõs üts hüä palakõnõ, mia mullõ konverendsil miilde jäi. Hõrna Aare tulõ miilde uma ettekandõh, kuvvamuudu Setomaa valla tegemisi kavgih, ku murrit oll hulga, ärgit Kooseri Rein mihi ütehkuvh laulma. Ja mehe' lauli', „nä laula-as kinkõlõgi' tõõsõlõ, a lauli' hinge' kokko“. Tuuh mälestüseh saava' jäl' kokko leelo, poliitiga ja majandus, nii kuis tuu täämbätsel pääväl ommõgi'.

Kuutma Kristin, Hagu Paul, Kalkuni Andreas ja Sarvõ Maaña.

Orase Janika pilt

Sarvõ Õiõ, Visseli Triin, Valgu Meel ja Kaiseli Mari lerelokonverendsil.

Orase Janika pilt

Vahelaanõ Paali uinu Jumalaimä uinumisõ pääväl

PAUL VAHELAAN

4. juuni 1936 – 28. august 2021

Paali oll’ peri Uusvada küläst. Timä esä oll’ pillimiis ja pos-tividäjä. Imä oll’ peri Rõugõ kandist. Umast latsöpölvöst kõnõl’ tä, öt tuukõrd olõ-s seto kultuur viil mooduh ja nimä’ velega olli’ ka tsuraiäh umavaihõl kõnõlnu eesti kiilt, näütes, öt ööbik laksu-tap toomõ otsas.

Noorõ mehenä tull’ luu-tuberkuloosi peräst pikält olla’ haiglah. Sääl ollgi Paali opnu akordeonni ja töisi pille mängmä. Elo vei tä Elvahe, koh tull’ tetä’ päävatiüid müüblitegemisõ alal.

Seto laulu, pillimängu ja kodoluu uurmisõni joudsõ Paali heränemisaol 1990. aastagil. Oll’ iistvidäjä Uus-vada tsässona remontmisõ man. Nakaš korjama kodoluu-list matõrjaali, esieränis Uus-vada küläst. Liinatšuradõ kuur alost’ ka 90ndidõ alostusõh

ja tuust aost pääle omma’ Liinatšura’ Uusvada kirmasõ õgasuvitsõ’ külälisõ’ ja laulu-mehe’. Peräst laulmist käüti õks Paali puul viil ilotamah ja sannah.

Paali oll’ laulumiis ka koo-rih Hõpõhelme’ ja Meremäe mehe’. Nüüd om jo lännü nii koori iistvidäjä Kooseri Vii-vika ku Paali.

Paalit jakku laulma ka Lõkõridõ ansamblihe. Ku noorõmbil miihil kipõ oll’ kohkil muial, sis Paali tull’ ja laulsõ meestelaulu’ ar’. Kitse viil pääle, öt, Evar, ma lauli su vanaesä Kaaõroga (Gavril Riitsaar, Vahelaantõ naabri Uusvadah), nüüd laula sinoga. Timä lemmiklaul oll’ „Armuingli“.

Paali avald’ mitu kodoluu-raamatut, kõnõl’ perräjät-mäldä kodoluulisi juttõ. Noist mõnõ avald’ Rumbi Sirje

Vahelaanõ Paali. Kuusingu Toomasõ maal

kogomikuh „Kõnelev pildiraa-mat“. Ütest timäga poiskõ-sõna juhtunu luust kirodi ma kokko näüdendi „Põhitüü“, midä mängsemi edimält Mii-tsirgu Lihavõttõtiatriga aas-tagal 2009 ja šoo aastaga võtt Obinitša Uus Teater luu uma edimädses tüküs. Kurvalt tulõ märki’, öt eis’ tä inämp kaema tulla’ jovva-s.

Tiatriit Paali armast’ nigu muud kultuurigi ja tä mängse tüküh „Taarka“ (Obinitsah

2005–2006) vigurist vana-miist. Tuu oll’ menukas kõrval-osa. Niisamatõ oll’ tä tõsielo-näütlejä Peeter Urbla tett fil-mih „Potisetod tulevad jälle“.

Paali ar’saatminõ oll’ 4. septembril Elva matusõ-aida. Jumalateenistüse pidi esä Orienti. Seto Kongressi Vanõmbidõ Kogo avvus’ Vahelaanõ Paalit teenete iist seto kultuuri hoitmisõl suurõ Seto lipuga. Lipu lao-tiva’ laulumehe kirstukaasõ pääle sootska’ Hao Paali ja Riitsaarõ Evar.

Pärjakuha ala mattunu kalmu man mängti lõõtsal tä lugusit ja Liinatšura’ lauli’ tä laulu Kitsõ kirmassih käügist.

Puhtõlavvah tulõtõdi miilde nii vigurijuttõ ku abi-valmidust, nii tüükust ku lauluarmastust. Laulõti viil tä lemmiklaulõ ja nõstõti mõni pits toostis.

Mälestüs helgest seto viguridsõst laulumehest jääs perre, hõimlaisi ja tiikaaslaisi süämihe.

KAUKSI ÜLLE

HENN GRÜNTHAL

4. juuli 1936 – 1. september 2021

Septembrikuu edimädsel pää-väl uinusi Ameerikamaal Utahih 85 aastaga vannusõlt Setomaal Luhamaa nulgah sündünü Henn Grünthal.

Timä esä olle Petseri liina-pää abi, kiä küüdüedi 1941 Sibirähe, tagasi saiõ 1956 ni kuuli 1957. Henn Grünthali imä üteh pujaga pagõsi sõa iist 1944 Lätimaalõ, säält Saksamaalõ ni 1949. aasta-gal Ameerikamaalõ.

Henn Grünthal saiõ alos-tusõst sõaväeläse kutsõ, võidõl lipnikuna Korea sõah, pääle sõaväke oppõ kalan-dusõ tiidjäst ni arõnd’ Ameerikamaa sisevessi kalakasvatust.

Henn Grünthal hoitsõ sidet kodokotusõga, tundsõ huvvi, kuis meil Setomaal lätt. Käve 2001 Eestih, Setomaal ni umah kodoliinah Petserih. Tuul aastagal matsõ tä Ameerikamaal koolnu imä Eestihe uma esä kõrvalõ. Viil minevä aastaga toet’ tä kimmähe Petserimaa Vabadussamba ehtämist Vers-kahe ni pallõl’ saata’ hindäle samba avamisõ kava. Viil uma minekipäävä hummogu kõlõst’ tä Setomaalõ, küüsse ni arof ello nii Ameerikamaal ku Setomaal. Rahuh puhkamist!

Henn Grünthal imäga Petserih. Eräkogo pilt

HÖRNA AARE, Seto Kongressi Vanõmbidõ Kogo päävanõmb

Sündmüse’ Setomaal

- 29. september kell 11 „Piip ja Tuut omma’ Lõvi Lõrr ja jänes Jass“ Verska kultuurimajah.
- 29. september kell 17 Piip ja Tuut püstüjala-komöödiah „Loomad“ Obinitsa küläkeskusõh.
- 2. oktoober kell 11 Võro maakunna meistrivõistlusõ’ orienteerumisõh Verhulitsah.
- 2. oktoober kell 10 Mihklipäävä laat Eesti vabaõhumuusiumih.
- 3. oktoober kellä 10–17 Ratsaväeläisi mängu’ I Nedsäjä küläplatsil.
- 3.–9. oktoober SETO KULTUURI NÄTÄL
- 6. oktoober kell 17 Verska muusigakooli oppajidõ kontsert Verska muusigakoolih.
- 9. oktoober kell 10 XIII SETO KONGRESS Verskah.
- 14. oktoober kellä 10–15 välähopmisõ päiv Saatse muusiumih.
- 16. oktoober vallalõ käsituukua’ Setomaal.
- 17. oktoober kellä 9–20 KOHALIGU UMAVALTSUSÕ VOLIKOGO VALIMISÕ’
- 21. oktoober koolitus „Õõnõskausi valmistaminõ“ Seto Käsitüü Kogo iistvidämisõl.
- 23. oktoober rahvamaui päiv / umakultuuri päiv Verska kultuurimajah.
- 28. oktoober Lindora laat.

LUHA ALLA
96

Kallist sõsard õnnitlõsõ’
Veera ja Linda perridõga.

Õnnitlõmi
tillokõist
vallakodanikku!

KRISTOFER
HIIE

Leinämi

† Niina Poolak	† Oskar Linnok
† Endel Lind	† Aino Seeba
† Nikolai Toomemägi	† Valentina Kolonistova
† Eeri Unga	† Vitali Protsak
† Kaljo Poolak	† Peeter Kiisik
† Leo Tikka	† Selma Kurg
† Olga Tikk	

SÜNNÜPÄÄVÄ’ OKTOOBRIH

Hao Paul – 75
2. oktoober
sootska, folklorist,
Liinatšura’ laulumiis

Helmi Oliver – 52
3. oktoober
Hõpõhelme’ ja Meremäe
mehe’ laulumiis

Kuremäe Anna – 80
4. oktoober
käsitüümeistri,
Kuldatsäuga leelonaane

Linnasmäe Ellen – 68
4. oktoober
Sorrõseto leelonaane

Linnusõ Artur – 32
4. oktoober
näütlejä,
Zetodõ pillimiis

Keerpalu Marika – 48
6. oktoober
Verska Naase’
leelonaane

Kõivo Anna – 93
9. oktoober
käsitüümeistri,
Kuldatsäuga leelonaane

Osi Eve – 55
9. oktoober
Helmekaala’ leelonaane

Leima Evelin – 29
10. oktoober
aokiränik, pilli-
ja leelonaane

Jurtini Marija – 29
12. oktoober
Taarka Perimüstiätri
näütlejä

Laiakivi Helgi – 60
15. oktoober
Helmise leelonaane

Justinus Ilmar Kiviloo – 59
16. oktoober
EAÕK preestri

Linnasmäe Villu – 68
17. oktoober
Sorrõseto laulu-
ja tandsumiis

Hirsiku Veera – 94
18. oktoober
käsitüümeistri,
Leiko koori innine
iistvidäjä

Rakuta Svetlana – 63
18. oktoober
Petseri 2. Keskkooli
innine oppaja
ja direktor

Jäägri Merle – 56
19. oktoober
näütlejä ja luulõtaja

Androni Sigre – 45
19. oktoober
Rikka Ivvani talo
ja pillilaagri pernaane

Ilvese Aapo – 51
20. oktoober
kiränik, laulu-
ja pillimiis

Hüdsi Silver – 59
21. oktoober
sootska, seebimeistri

Tikerpuu Jekaterina – 68
23. oktoober
Sõsarõ
leelonaane

Piholaanõ Guuri – 68
24. oktoober
Seto Miihi Summa
laulumiis

Sergijenko Lilian – 53
25. oktoober
Petseri 2. Keskkooli
innine oppaja

Oraveere Anni – 79
27. oktoober
kiränaane Kuusõalonõ

Põlluveere Merle – 54
27. oktoober
Madara’ ja Ilolisõ
leelonaane

Lennuki Lennart – 36
27. oktoober
Sorrõseto
laulumiis

Viskari Galina – 62
28. oktoober
leelo- ja pillinaane

Kruglova Nina – 65
29. oktoober
Petseri aamõtnik

Riitsaarõ Evar – 53
29. oktoober
sootska, kunstnik,
ehtemeistri, Seto Miihi
Summa ja Tuhkwizza
laulumiis

Valperi Valdo – 48
29. oktoober
Liinatšura’ laulumiis

Haavalo Marianne – 34
31. oktoober
Siidisõsarõ
leelonaane

Setomaa Vallavalitsus
suuv õnnõ:

Veera Hirsik	94
Anna Kõivo	93
Õie Sarapuu	91
Magda Kalju	91
Mihkel Aju	90
Karl Kunnus	88
Silvia Lill	88
Silvi-Gloria Pantalon	86
Edur Riitsaar	85
Linda Ohtla	83
Endel Haljas	82
Anna Kuremägi	80
Helgi Kõllamägi	80
Antonina Brilliantova	80
Nadežda Montarovskaja	80
Õie Kosemäe	79
Valli Leim	79
Maria Karro	78
Maria Hummal	78
Silvi Lombiots	77
Elve Mänd	77
Valter Roosimäe	77
Hilja-Eletiine Koit	77
Maria Kojus	77
Valentina Raudsepp	76
Maria Mets	76
Valli Lumik	76
Ivan Tsopatalo	76
Heino Jallai	76
Raissa Prussakova	75
Linda Kõomets	75
Leo Laan	75
Ilmar Palmik	74
Ilme Perve	73
Valter Asu	73
Maimu Višnakova	72
Olga Võsonurm	72
Eevi Niido	72
Faina Heidorf	71
Aino Prost	71
Lembit Und	71
Ülari Kuhi	70
Antonina Uhanova	70
Arend Küttmann	70